

Lammas & vuohi

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu www.lammasyhdistys.fi

5/2018

Käsityöläiset arvostavat kotimaista villaa

Paimenkoira-
rodut
esittelyssä

Vuoden
lammastilat:
Putkisalonen
kartano ja
SikkaTalu

Puheenjohta-
jana jatkaa
Petri Leinonen

Vuohialaa
kehitetään
vauhdilla

Villat meille – langat teille

Pirtin Kehräämö

Aidosti suomalaisesta villasta

Olemme jo 70 vuoden ajan ottaneet vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta huovutusvillaa, hahtuvaa, hahtuvalankaa sekä karsta- ja kampalankaa. Tuo villat meille omaeräkehruuseen (väh. 20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Kehräämön oma kirja julkaistu!

Sisältää 18 erilaista käsityöohjetta; niin suosittuja klassikkomalleja kuin ihan uusiakin malleja. Lisäksi tiiviit osiot kehräämön historiasta, lampuriyhteistyöstä sekä langan valmistusprosessista.”

Ostamme villaa, olethan yhteydessä etukäteen villan vastaanottoon:
Päivi Häkkinen puh. 050 543 6533

Tehtaanmyymälä avoinna arkisin ma–pe 8–16
Kehräämöntie 2, 51520 Hiirola (Mikkeli), p. 010 617 3030
Löydät meidät myös Facebookista ja Instagramista.

Tutustu tuotteisiin myös verkkokaupassamme! www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

Kuva: Heidi Jaarinen

Kiitoksen paikka

SLY:n 100-vuotisjuhlallisuuksien on saatu juhlistua. Sekä juhla kokous että lampuri-illallinen onnistuivat ainakin allekirjoittaneen mielestä erinomaisesti. Upean suuri joukko lammaskäveä oli saapunut paikalle, ja tunnelma oli paitsi juhla myös iloinen. Koulutuskeskus Salpauksen henkilökunta ja opiskelijat olivat loihittaneet aivan uskomattoman maukkaat ruuat Muhniemen Lahtivaajan toimittamasta, useiden lähilampureiden tuottamasta karitsasta. Juhlailallisen tahdituksesta vastasivat *Kaarina Knuuttila, Eero Kivistö* sekä orkesteri *Sininen Sointu*. Lämpimät kiitokset heille ja ihan erityisesti Lammastaloussäätiölle, jolta saadun taloudellisen tuen avulla juhlien järjestämisen tällä tavalla oli ylipäättään mahdollista!

Nyt on hetki aikaa rauhoittua joulun viettoon ja ladata akkuja tulevaan. Edessä on tärkeä vuosi uuden ohjelmakauden valmistelussa, mahdollisen tuottajaorganisaation perustamisessa sekä koko lammastalouden kurssin kääntämisessä nousuun. Näihin tarvitaan vahvaa yhteistyötä kaikilta sektorin toimijoilta!

Levollista joulunaikaa!

Marjo

SISÄLLYS 5/2018

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta satoa
- 10 Kerittyä & karstattua: Lahden Lammaspäivien uutisia
- 36 Evira: Eläintautien seuranta
- 25 Aidan toiselta puolen
- 47 Laitumelta lautaselle

VUOHIPALSTA

- 40 Vuohenmaidon tuotanto Ranskassa
- 43 Vuohitalous elinkeinoksi -hankkeen vuohiseminaari
- 44 Norjan vuohitaloudesta
- 46 Suomenvuohen pukkijalat

ARTIKKELIT

- 12 Pässihuutokauppa Ilmajoella
- 15 Villan tie langaksi
- 17 Hyvän kehruuvillan laatu kriteerit
- 19 Kehruumiitti Rautlahden luomutilalla
- 21 Suomalainen lammas osa 5: Lammastalous tänä päivänä
- 26 Paimentavat työkoirat
- 29 Suomalaispaimennus myötätuulessa
- 32 Internorden Islannissa
- 34 Internordenin vierailukohteet
- 38 Katraan utareterveys

Kuva: Nadja Ovasko, Ovaskon Studio

19 Kehruumiitissä villaharrastajat kohtaavat.

Tilaushinta: 79 €/vuosikerta 2018 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri
Terhi Torikka
Puh. 040 485 1589
terhi.torikka@gmail.com

Toimituksen osoite
Terhi Torikka, Kuutostie 470
59130 Koitsanlahti

Toimituskunta
Silja Alamikkotervo
Jarmo Latvanen
Petri Leinonen
Otto Makkonen
Sari Mikkonen
Eila Pennanen
Marjo Simpanen
Maija Suutarinen
Terhi Torikka
Kirsi Vertainen
Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen, puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kansikuva
Kalle Ruokolainen

Seuraava lehti
8.3.2019
Aineistot
25.1.2019
mennessä

Kainuunharmasten villa on kehrääjien suosiossa. Kuva Saramon lampaista Nurmeksesta.

Vuohiterveisiä Latviasta

Mitä mittaat, sitä voit parantaa”, on yksi ProAgrian suosituimmista sloganeista. Siinä on vinha perä.

Eläinکوhtaisen tuotoksen parantaminen ei onnistu seuraamalla meijerikuitista koko karjan tuotosta. Joukosta löytyy aina huippuyksilöitä ja heikompia suorittajia. Hajonta on suurta, ja parhaiden lypsikkien löytäminen vain ulkonäön perusteella on haastavaa, joskin hyvä rakenne takaa edellytykset pötsin tehokkaalle toiminnalle ja utareen kestäväälle kiinnitykselle. Vuohitalous elinkeinoksi-hanke kävi selvittämässä tuotosseurannan kiemuroita ja vuohitietoutta Latviassa!

Meitä on hankkeessa kaksi *Sannia, Virtanen* ja *Rintamäki*. Sanni V. toimii ProAgria Etelä-Pohjanmaassa maitotilojen ruokinnan ja tuotannon ohjauksen asiantuntijana, Sanni R. tuotosseurannan teknisenä asiantuntijana. Olemme päässeet tutustumaan vuohitalouteen Vuohitalous elinkeinoksi-hankkeen myötä, Sanni V. hankevetäjänä ja Sanni R. tuotosseurannan asiantuntijana. Järjestimme tuottajamatkan Latviaan 30.10.–1.11.

Latvia valikoitui kohteeksi, koska se on sijainniltaan melko pohjoinen, ja kuuluu tuotosseurannan osalta ICAR:iin eli kansainväliseen tuotosseurantaorganisaatioon. Löysimme sieltä innokkaan kontaktin, *Kristīne Pīlienān*, joka järjesti meille matkan asiantuntijasisällön ja kulki mukana ehtymättömänä tietopankkina. Pääsimme tutustumaan maatalousministeriön laskentakeskukseen, maitolaboratorioon, keinosiemennysasemalle, neuvontajärjestöön sekä tiloille.

Latviassa on 12 000 vuohta. Suurin osa tiloista on hyvin pieniä ja luomutuotanto on suosittua (80 % tiloista). Maitoa tuotetaan melko vaatimattomissa oloissa, mutta lypsäasemilla on jonkin verran tekniikkaa. Paikallisen rodun keskituotos oli vuonna 2017 noin 500 kg, saanen vuoheella 614 kg ja alpinella 464 kg. Meijeritoimintaa ei juuri ole, joten 98 prosenttia maidosta jatkojalostetaan tiloilla. Tuotosseuranta on vahvasti valtion rahoittamaa. Se toimii lehmien tuotosseurannan yhteydessä, ja siihen kuuluu kolmasosa vuohitiloista.

Tilat teurastavat itse eläimensä, koska teurastamot eivät halua ottaa vuoheita vastaan. Paikallisten lihamarkkinoiden käynnistämistä on ajettu jo 13 vuotta, ja nyt osa tiloista saa myytyä lihan ravintoloihin Riikaan ja tilamyymäntinä kuluttajille. Maahanmuuttajat ovat tärkeä asiakasryhmä.

Kuva: Suvi Koivisto

Näkyvyyttä lihalle on saatu yhteistyöllä huippukokkien kanssa. Monella tilalla yksi tulonlähde on maatilamatkailu, ja vierailijoille lihatuotteita tarjoamalla on tehty vuohe-lihaa tunnetuksi. Lihamarkkinoiden käynnistäminen on kuitenkin vielä alussa, ja kokemuksia haetaan maailmalta.

Latviassa on monia tuontitroituja, yleisimmät saanen ja alpine. Haasteena on paikallisen rodun ylläpito ja kehittäminen. Sopivia jalostusyksilöitä etsitään sinnikkäästi ympäri maata. Latvianvuohi muistuttaa ulkoisesti suomenvuohta. Rodun säilyttäminen koetaan tärkeäksi, koska se on terve rotu ja sopeutunut paikallisiin oloihin.

Matkalla oli mukana useita tuottajia ja keskustelu oli vilkasta. Suomessa on vuohitaloudessa meneillään mahtava kehityksen tahtotila: uusia rotuja tulee maahan keinosiemennyksen kautta. Tilat ovat kiinnostuneita tuotosseurantajärjestelmän elvyttämisestä ja jalostuksesta esimerkiksi rakennearviointin avulla. Uutta kansallista vuohestrategiaa luonnostellaan tulevaisuuteen, hyvinvointikorvauksen tulevia toimenpiteitä hiotaan hyvinvointilakiin sopiviksi. Lihamarkkinoiden kehittämiseen on myös tahtoa. Toisaalta ilmapiiri on turhautunut, kehitettävää olisi niin paljon ja resurssit rajalliset. Nyt on tärkeää kirkastaa yhteiset tavoitteet, ja keskittyä tärkeimpään. Tuottajien aktiivisuutta tarvitaan, jotta saadaan muutoksia yhdessä aikaan!

Sannit Virtanen & Rintamäki

ProAgria Etelä-Pohjanmaa

SUOMEN LAMMASYHDISTYS R.Y. HALLITUS 2018

Petri Leinonen, puheenjohtaja, Tornio, petri.leinonen@elomestari.fi

Jarmo Latvanen, Akaa, jarmo.latvanen@pp.inet.fi, Varajäsen: Juha Tähkämaa, Piikkiö, juha.tahkamaa@gmail.com

Kaarin Knuuttila, Kouvola, knuuttila@muhiemenlahtivaja.fi, Varajäsen: Maaret Berg-Tynkkynen, Parikkala, suurtupa@gmail.com

Christer Ollqvist, Vöyri, christer.ollqvist@agrolink.fi, Varajäsen: Sirpa Tyräinen, Kangasniemi, koivuniementila@gmail.com

Annaelina Kotilainen, Lapinlahti, elliskotilainen@gmail.com, Varajäsen: Simo Havia, Savonlinna, simo.havia@jarvenpaantila.fi

Timo Heikkilä, Pattijoki, heikkila.timo@kotinet.com, Varajäsen: Hannu Iso-Junno, Pulkila, hannuisojunno@gmail.com

Kirsi Ylipiessa, Tornio, kirsi.ylipiessa@gmail.com, Varajäsen: Anne Jurva, Tervola, anne.jurva@gmail.com

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Uuden ohjelmakauden valmistelu hyvissä käsissä

Vanhaa ohjelmakautta on vielä muutama vuosi jäljellä, mutta maatalouspoliittinen koneisto on jo kääntänyt katseensa uuden ohjelmakauden valmisteluun. Jäsenmaiden vapaus lisääntyy, mutta ehkä vain näennäisesti, sillä jäsenmaiden toimenpide-ehdotukset tulee hyväksyttäväksi EU-komissiossa.

Pääsin taannoin tutustumaan EU:n päätöksentekoon kädestä pitäen MTK Hämeen johtokunnan opintomatalla Brysseliin. Etäinen EU tulin lähelle – liki syliin asti. Vaikutuin Suomen mahdollisuuksista vaikuttaa!

Suomea monella portaalla

Brysselissä kävi selväksi, että Suomella, ja erityisesti maa- ja metsätaloudella, on kaupungissa varsin kattava vaikutusverkosto. MTK:lla on pelipaikalla oma aktiivinen toimistonsa, joka pyrkii ajamaan etuja muiden maiden tuottajajärjestöjen ja näiden kattojärjestön COPA-COGECA:n kanssa, jonka pääsihteeri on suomalainen *Pekka Pesonen*. Yhteistyötä eri toimielinten kanssa tehdään yli puolue- ja kansallisuusrajojen.

Komissiossa on liuta suomalaisia virkamiehiä, joiden kanssa keskustellen Suomen kannat saadaan kuulluiksi. Suomalaismeppien eli Euroopan parlamentin jäsenten ja MTK-laisten tahojen yhteydenpito on tiivistä ja töitä Suomen etujen puolesta tehdään yhdessä. Myös Suomen pysyvässä EU-edustustossa maatalous on huomioitu erittäin hyvin, ja jopa Euroopan talous- ja sosiaalikomitea ECOSOC:ssa suomalaisen maatalouden etuja ajetaan kattavasti.

Ei tule myöskään unohtaa komission varapuheenjohtajaa komissaari *Jyrki Kataista* ja hänen kabinettipäällikköään *Risto Artjokea*, joilla on todella paljon valtaa. Artjoki on toiminut aiemmin mm. maa- ja metsätalousministeriön valtiosihteerinä, ja tuntee suomalaisen maatalouden kuin omat taskunsa.

Brexit uhka budjetille

Tällä hetkellä kaikki maataloustahot Brysselissä välittävät samaa viestiä: uutta ohjelmakautta valmistellaan kiivaasti, mutta se päästään liki varmasti käynnistämään vasta vuosipari suunniteltua myöhemmin. EU:n budjetti on Brexitin vuoksi aleneva. Maataloudessa alenema keskittyy tällä tietoa II-pilariin, jonka kautta rahoitetaan maaseutuohjelman toimintaa. Aleneman suuruuteen pyritään vielä kovasti vaikuttamaan.

Brexit lisää tällä hetkellä epävarmuutta kautta linjan. Lammastaloudelle uhkana on, että toteutuessaan ns. kova Brexit voisi ohjata osan tällä hetkellä Iso-Britanniaan viedystä Uuden-Seelannin lampaanlihasta Manner-Eurooppaan aiheuttaen markkinahäiriöitä.

Komissiosta kantautuvien viestien mukaan uusi ohjelmakausi lisää jäsenmaiden vapautta ja vastuuta. Jäsenmaat voivat itse tehdä ehdotuksia eri tukijärjestelmien sisällöiksi. Kaikki toimenpiteet tulee kuitenkin hyväksyttäväksi EU-komissiossa. Nähtäväksi jää, onko vapaus vain kosmeettista etenkin, kun perustason vaatimuksissa on kiristyspaineita.

Byrokraatiaa on uudella ohjelmakaudella tarkoitus purkaa, mutta vastuuta purkutoimenpiteistä ollaan siirtämässä jäsenmailla. On vaikeaa

nähdä kokonaisuuden tasolla hallinnollisen taakan kevenevän, jos osa nykyisistä syventävistä vaatimuksista siirtyy perustason tukimaksuedellytyksiksi samalla, kun jäsenmaat joutuvat keksimään uusia toimenpiteitä perustason ylittäviin tukijärjestelmiin.

Toteutuuko tukikatto?

Perustason vaatimusten järjeistämisen ohella suomalainen maatalousvakuuttamisen koneisto testataan toden teolla myös suoriin tukiin kaavaillun tukikatton valmistelun yhteydessä. Toteutuessaan katto saattaisi nipistää myös suurten lammis- ja vuohitilojen tukia, joskin kattoon on suunnitteilla liennettyksiä esimerkiksi palkkakulujen vähentämisen osalta.

Tuotantoon sidottujen tukien osalta EU:sta kuuluva viesti on sen sijaan myönteinen. Suomi saisi nykytiedon valossa maksaa edelleen tuotantoon sidottuja tukia korotetulla %-osuudella suorista tuista. Kun yleisesti jäsenmaat saavat maksaa 10 % suorista tuista tuotantoon sidottuna, on Suomi saanut poikkeuksen 20 %:n maksu- osuuteen. Tieto on lammis- ja vuohitalouden kannalta merkittävä, sillä esimerkiksi Etelä-Suomen lammis- ja vuohipalkkio sekä koko maahan maksettavat teuraskaritsan ja -kilin laatupalkkiot luetaan näihin tukiin.

”Komissiosta kantautuvien viestien mukaan uusi ohjelmakausi lisää jäsenmaiden vapautta ja vastuuta.”

Kuva: Marja Seppälä

Tuoretta satoa

KOONNUT Marjo Simpanen, Terhi Torikka,
Silja Alamikkotervo, Eila Pennanen

ELÄINTEN MIKROBILÄÄKKEIDEN KULUTUS VÄHENI USEASSA MAASSA

Euroopan lääkevirasto EMA on kerännyt tietoja eläinten mikrobilääkkeiden käyttömäärästä vuodesta 2010 lähtien. Viimeisimmässä, vuoden 2018 raportissa, on mukana 30 maata.

Jotta mikrobilääkkeiden kulutusta voidaan vertailla, myynti suhteutetaan eläinten määrään. Mikrobilääkkeiden myynti esitetään milligrammoina aktiivista ainetta populaatiokorjausyksikköä kohti (mg/PCU) sekä suhteellisinä osuuksina kokonaiskulutuksesta. Kulutustrendejä tulee tuotantoeläinten maakohtaisen jakauman vuoksi tarkastella maakohtaisesti, mutta maiden väliseltä vertailulta ei voi välttyä.

Maakohtainen kokonaismyynti vaihteli 3–453 mg/PCU välillä eli ääripäiden ero oli yli satakertainen. Suomessa populaatiokorjattu kulutus vuonna 2016 oli 19 mg/PCU eli eurooppalaisella mittapuulla meillä käytetään vähän mikrobilääkkeitä tuotantoeläimille.

Ylivoimaisesti suurin osa mikrobilääkkeistä annettiin Euroopassa eläinryhmille rehun tai juomaveden mukana. Suomessa lääkittiin useimmiten eläinyksilöitä.

ESVAC 8th Report, Sales of veterinary antimicrobial agents in 30 European countries in 2016.

Myyntitiedot kerättiin nyt kahdeksatta kertaa yhtenäisellä menetelmällä. 25 maan yhteistuloksissa tuotantoeläinten mikrobilääkkeiden kokonaismyynti väheni 20 prosenttia vuosina 2011–2016, mikä johtui erityisesti muuttaman paljon mikrobilääkkeitä myyneen maan kulutuksen vähenemisestä. Saksassa kulutus väheni vuoteen 2011 verrattuna 58 %, Alankomaissa 54 % ja Ranskassa 38 %. Kuudessatoista maassa, Suomi mukaan lukien, kulutus väheni yli 5 % vuosina 2011–2016. Kuudessa maassa kulutus lisääntyi yli viisi prosenttia.

Lähde: www.fimea.fi

Suojeltujen petojen aiheuttamien vahinkojen sekä niiden ennaltaehkäisyyn korvaukset täysimääräisiksi

Euroopan komissio on 8.11.2018 päättänyt korvata mahdolliset susien ja muiden suojeltujen petojen aiheuttamat vahingot maanviljelijöille täysimääräisenä. Lisäksi komissio on päättänyt korvata petovahinkojen ennaltaehkäisystä muodostuvat kulut kokonaisuudessaan koskien esimerkiksi sähköistettyjä petoaitoja tai laumanvartijakoirien käyttöä.

<https://ec.europa.eu/info/news/amendments-state-aid-guidelines-agriculture-sector-better-address-damages-caused-wolves-and-other-protected-animals-2018-nov-08>

OSALUOKAT TULEVAT LAMPAIDEN TEURASRUHOJEN LUOKITTELUUN 1.1.2019 ALKAEN

Maa- ja metsätalousministeriön 20.9.2018 tekemän päätöksen mukaisesti lampaanruhojen luokittelussa on 1.1.2019 alkaen luokkien E, U, R, O ja P lisäksi kansallisesti käytössä alaluokat E+ ja E-, U+ ja U-, R+ ja R-, O+ ja O- sekä P+ ja P-. Rasvaluokkien luokittelu pysyy ennallaan.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180796>

Hyvää Joulua ja Menestystä Vuodelle 2019

Toivottavat Suomen Lammasyhdistyksen
kannattajajäsenet

Lihasan Säätiö

Lammastaloussäätiö

Vainion Teurastamo Oy

Vuoden 2018 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkoon mennessä Web-Lampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

Jalostusvaliokunta tiedottaa:

JALOSTUSLAMPOLAHAKU 2019

- Uudet hakijat: Toimittakaa hakemuksenne liitteineen sekä terveystodistukset.
- Jalostuslampolat, joiden kausi on meneillään: Muistakaa toimittaa terveystodistukset.
- Jalostuslampolat, joiden kausi on katkolla: Toimittakaa jatkohakemuksenne liitteineen sekä terveystodistukset. Ilmoittakaa myös, mikäli ette ole hakemassa jatkoa.

8.1.2019 mennessä!

Lisätiedot: www.lammasyhdistys.fi/jalostus/jalostuslampolat/jalostuslampolahaku/

JALOSTUSPÄIVÄ TAMPEREELLA 11.1.2019

Scandic Tampere Station, Ratapihankatu 37,
33100 Tampere

Ohjelma klo 9–14 (sisältäen aamupalan ja lounaan
klo 13.30)

- Jalostustavoitteet
- Hedelmällisyysindeksi
- Pässilinjat – alkuperäisrodot (päivitetyt listat – suomenlammas- ja texel-linjat)
- EAAP2018 yhteenveto

Päivä järjestetään Lihasulan Säätiön avustuksella.

Ilmoittautuminen ProAgrian kautta, linkki tulee myös SLY:n kotisivuille ja Facebookiin.

www.proagria.fi
www.lammasyhdistys.fi

Villaviikkojen sanoma levisi laajalle

Syyskuussa ensimmäistä kertaa järjestettyjen villan teemaviikkojen sanoma kotimaisen villan puolesta levisi runsaasti mediassa Lammasyhdistyksen tiedotteen kautta. Useilla tiloilla järjestettiin viikkojen aikana vil-lateemaista ohjelmaa, ja yhdistys avasi käsityökilpailun, jonka satoa nähdään jo tässä lehdessä.

Kuva: Silja Alamikkotervo

PELSON VANKILAN MAATILATOIMINTA LOPPUU

Vaalassa Pohjois-Pohjanmaalla sijaitseva Pelson vankila aiotaan sulkea ja siirtää Vaalan kirkonkylään. Siirtoa perustellaan nykyisen sijainnin hankalalla saavutettavuudella. Maatilalla kasvatetaan vankien kuntouttavan työtoiminnan yhteydessä suomenlampaita sekä lapin-lehmiä. Sanomalehti Kalevan uutisessa neuvotteleva virkamies *Tuula Pebu* maa- ja metsätalousministeriöstä kertoo, että geenipankkikarjalle etsitään ottajia. Hän lupaa, ettei pitkään jatkunutta alkuperäisrotujen jalostusta ja säilytystä lopeteta, ja toivoo, että eläimet päätyisivät jonkin julkisen tahon vastuulle.

HALLITUKSEN MÄREPALAT

ajankohtaisia puheenaiheita

- ✓ Hallitusta ovat syksyn ajan työllistäneet yhdistyksen 100-vuotisjuhlien sekä sääntömääräisen syyskokouksen asioiden valmistelut. Syyskokousta varten on tehty mm. vuoden 2019 toimintasuunnitelma sekä talousarvio.
- ✓ Hallituksessa on myös pohdittu tuottajaorganisaation perustamista. Juhlakokouksessa kuultiin MTK:n lakimies Marica Twerinin esitys ja käytiin paneelikeskustelua aiheesta. Vuoden 2018 alusta voimaan tullut EU:n omnibus mahdollistaa toimivan tuottajaorganisaation perustamisen maataloustuottajille. Hyväksytty tuottajaorganisaatio voi suunnitella tuotantoa, optimoida tuotantokustannuksia, saattaa markkinoille maataloustuotteita ja neuvotella maataloustuotteiden tarjontaa koskevia sopimuksia jäsentensä puolesta niiden kokonaistuotannon tai tuotannon osan osalta. Twerinin esityksen diat löytyvät SLY:n kotisivuilta: <https://lammasyhdistys.fi/koulutus/>
- ✓ Pelson vankilan geenipankkikatraan kohtalo on jälleen vaakalaudalla. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan maatilatoiminta ei sisälly uuden vankilan toimintaan millään tavalla; rakennettiin uusi vankila sitten Pelsoon tai Vaalaan, kuten nyt on esitetty. Suomen Lammasyhdistys on yhdessä Suomen Vuohiyhdistyksen, ProAgrian ja Finnsheep ry:n kanssa jättänyt lausunnon Maa- ja metsätalousministeriölle koskien geenivarapolitiikan linjauksia sekä kansallista geenivaraohjelmaa. Lausunnossa otetaan vahvasti kantaa myös Pelson geenipankkikatraan yhtenäisenä säilyttämisen puolesta.

KOONNUT **Marjo Simpanen**

Tuoretta satoa

KOONNUT Marjo Simpanen, Terhi Torikka,
Silja Alamikkotervo, Eila Pennanen

NOVITA 90 VUOTTA

Suomen suurin kehräämö Novita täytti tänä vuonna 90 vuotta. Perheyrittäjä sai alkunsa, kun *Ernst Gylfe* perusti Suomen ensimmäisen kampalankakehräämön vuonna 1928 tavoitteenaan vapauttaa villassa piilevä potentiaali. Kansa otti hyvin vastaan uuden, miellyttävän lankalaadun. Saman tien Novitalla oivallettiin, että langan ohkeen tarvitaan neuleohjeita, inspiraatiota ja työvälineitä.

Neuletrendit ja kuluttajien mieltymykset ovat vuosien varrella vaihdelleet. Tällä hetkellä kuluttajat suosivat taas luonnollisuutta. Suosituimmat langat ovat harmaan eri sävyjä sekä sesongeittain vaihtuvia 7 Veljestä tai Nalle -tuoteperheiden printtilankoja.

TORPPARIN LIHA TEURASTAA JA LEIKKAA UUSITUISSA TILOISSA

Vuodesta 1993 toimineelle yritykselle on kuluneen kesän aikana valmistunut uudet teurastamotilat sekä lihanleikkuosaston saneeraus. Lampaiden teurastus käynnistyi marraskuun alussa ja tavoitteena on teurastaa 2 500–3 000 lammasta vuonna 2019. Luomuteurastus aloitetaan ensi vuoden puolella, samoin teuraiden ostot.

Torpparin Liha palveluihin kuuluvat asiakkaan toiveiden mukainen paloittelu ja neuvonta sekä yhteistyökumppaneiden kautta teuraseläinten kuljetukset ja lihan kylmäkuljetuspalvelut.

Punkalaitumella sijaitsevan yrityksen pääasiallinen asiakaskunta tulee Pirkanmaalta ja Varsinais-Suomesta. Ruuhkahuippujen aikaan asiakkaita odotetaan kauempaakin, etenkin lopettaneiden teurastamoiden alueilta.

PIRTIN KEHRÄÄMÖ 70-vuotisjuhla-vuoteen uudella Villanka-brändillä

Kotimaisen villan sinnikäs jalostaja Pirtin Kehräämö viettää ensi vuonna juhla vuotta, sillä vuonna 1949 aloitetusta kehräämötoiminnan käynnistämisestä tulee kuluneeksi 70 vuotta. Kehräämö juhlistaa kunniaikasta ikäänsä siirtymällä seuraavalle vuosikymmenelle uudella Villanka-tuotemerkillä, jolla on tarkoitus vahvistaa kotimaisen villalangan brändiä. Samalla kehräämön visuaalista ilmettä uudistetaan muutenkin. Ilmeen on suunnitellut *Ippo Aalto*. Osana brändin vahvistamista kehräämö on hankkinut Avainlippu-merkin käyttöoikeuden. Lisäksi kehräämö julkaisee historiatoon Villat meille – langat teille.

Kehräämön toimitusjohtaja *Jukka Kuhasen* työsuhdetta ei koeajan jälkeen vakinaistettu tuotannollis-taloudellisista syistä, mutta yhteistyö Kuhasen kanssa jatkuu osittain edelleen, kertoo kehräämön hallitus.

Kuva: Pirtin Kehräämö

Juhlalehden sivulle 31 oli lipsahtanut vuosilukuvirhe; tuotannon tarkkailu koko maan lammastiloilla alkoi vuonna 1948, kuten sivulla 29 kerrotaan. Aikajanalla virheellinen vuosiluku 1984.

Kuvaoikaisu: Juhlalehden alkuperäisrotu yhdistysten esittelyssä sivuilla 16–17 kuvaajatiedot olivat vaihtaneet harmillisesti paikkaa. Föreningen Ålandsfåret r.f. -esittelyssä ahvenanmaanlammaspässin kuvaajan pitäisi olla Satu Alajoki ja Kainuunharmasyhdistyksen osuudessa harmasuuhun karitoineen on kuvannut Kirsti Hassinen. Toimitus pahoittelee virheitä.

Jalostuslampaiden ja vuohien suositushinnat

Suomalaiset alkuperäisrodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 260 €
4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 380 €
Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 330 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 450 €

Tuontirodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 310 €
4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 500 €
Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 380 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 550 €

Hinnasto on tarkoitettu tuotosseurantatilojen lampaille, joille on tehty tuotosseurannan viralliset punnitukset, UÄ-mittaukset ja eläväEUROP-arvostelu. Lisäksi eläin on rakennearvosteltu. Hinta sisältää lammaseuvon allekirjoituksellaan vahvistaman Sukutodistuksen. Välityspalkkio 10 %.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohet

2–3 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 90 €
4–8 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 150 €
Astutetut kuttukilit, alkaen 200 €
Alle 5 kk ikäiset pukkikilit 120 €
Yli 5 kk ikäiset pukkikilit 170 €
Lypsykutut, tuotoksesta riippuen, alkaen 250 €
Vanhemmat pukit, alkaen 300 €

Tinkimaidon hinta (kotoa myytynä), alkaen 1,5 €/l.

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhai tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuhesta tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

Hintoihin lisätään alv.

FLEECE-KISAN VOITOT RINTALAN JA AHOLAIDAN TILOILLE

Suomenlampaan parasta villaa etsivä Fleece-kilpailu järjestettiin ProAgria Etelä-Suomen ja Finnsheep-yhdistyksen kanssa 10. lokakuuta Finnsheep-päivän puitteissa Tampereella. Kilpailun fleeceissä arvioidaan villan tapulin kokoa, tasaisuutta, värin sävyä, kiiltoa ja kuidun kestävyttä eri luokissa. Tällä kertaa palkinnot jaettiin kahdessa kategoriassa:

VALKOINEN

1. Villatyypinen luokka

Voittaja oli Rintalan tilalta. 21. linja uuhien fleecellä.

Uuhi on syntynyt vuonna 2015.

VÄRILLINEN

1. Villatyypinen luokka

Voittaja oli Aholaidan tilalta, musta,

1-vuotiaan 47. linjan pässin fleece.

Tuomareina toimivat *Johanna Rautiainen* ja *Milla Alanco-Ollqvist*.

Kuva: Kaie Ahlskog

LAMPAAT HYVIN ESILLÄ OKRASSA

Okra-maatalousnäyttely keräsi neljän näyttelypäivän aikana 81 000 vierailijaa Oripään lentokentälle. 23 hehtaarin alueelle levittäytyi yli 550 osastoa. Lammasala oli upeasti esillä omalla osastollaan.

HH Embryo Oy:n järjestämään Sheep Show Okra 2018 -lammasnäyttelyyn osallistui kuutisenkymmentä alkuperäis- ja liharotuista lammasta omilla sarjoissaan. Hienosti järjestetty näyttely keräsi lampureiden lisäksi runsaasti yleisöä kehän reunalle. Lammaskehän aitaamisesta vastasi Retronik Oy.

Lammasosastolla oli myös paimenkoiranäytöksiä ja laumanvartijakoiria sekä lammastalouden toimijoita yrityksistä yhdistyksiin. Myös Suomen Lammasyhdistys oli paikalla. Ensi vuonna Okra järjestetään 3.–6.7.2019

Kuva: Eila Pennanen

Näyttelyn tuomari *Lauri Leinonen*, järjestäjä ja juontaja *Mikko Ranta-Huitti* HH Embryo Oy sekä liharotuisten *BIS Rämpysripi* Prellun kasvattaja ja omistaja *Paula Kiiski*.

Kuva: Johanna Rissanen

Pia Parikka ja alkuperäisrotujen *BIS Perälän Megaman*, omistaja *Parikan tila* sekä *Anna Silén* ja alkuperäisrotujen uuhien *Champion Noittaan Glitteri*, omistaja *Noittaan tila*.

Lahden lammaspäivillä ”juonittiin” tuottajaorganisaatiota

Iso joukko oli mukana Lahden lammaspäivillä juhlimassa sata-vuotiasta yhdistystä, tutustumassa mielenkiintoisiin retkikoh-teisiin, äänestämässä puheen-johtajaa seuraavalle kaudelle ja taputtamassa hurjasti uusille kun-niajäsenille sekä kahdelle vuoden lammastilalle.

Teksti ja kuvat **Terhi Torikka**

Juonimiseksi lampurijoukon poh-dintoja kuvasi aiheesta kirjoitta-nut Etelä-Suomen sanomat. Ky-seessä oli pohdinta osuuskunnan tai kahden perustamisesta lampaanlihan markkinoinnin tehostamiseksi ja li-han saamiseksi kauppojen hyllyille. Uudistuneiden EU:n kilpailusäädös-ten mukaan tuottajaorganisaatioiden perustaminen on maataloustuotteiden osalta mahdollista, kertoi lammas-päivillä luennoinut MTK:n lakimies *Marika Twerin*.

”Tuottajaorganisaatio ei olisi teu-rastamoita vastaan, vaan kaikkien meidän puolesta”, totesi MTK:n lam-masjaoston ja MTK-Varsinais-Suomen puheenjohtaja *Tapio Rintala*.

Vainion teurastamon toimitusjoh-taja *Miikka Depner* kannustikin lam-pureita panemaan toimeksi. ”Tehkää se! Sadan vuoden evoluution jälkeen on revoluution aika”, Depner totesi iltajuhlissa. Teurastus- ja leikkuuka-pasiteettia hänen mukaansa kyllä riit-tää, mutta markkinoinnille on tarvetta.

Samoilla linjoilla olivat päivällä aiheesta käydyin paneelikeskustelun yhteydessä myös *Outi Sirola*, joka korosti kuluttajälähtöisyyttä ja lihan jatkojalostuksen merkitystä.

”Ympärivuotinen tuotanto pel-kästään ei ole ratkaisu, jonkun pitää markkinoida se. Tarvitaan kotimai-sen karitsanlihan brändi ja joku vie-mään sitä eteenpäin”, jatkoi *Susanna Nuutinen*.

Vuoden lammastiloja palkittiin tänä vuonna kaksi: *Katja ja Alar Sikan* (vas.) *SikkaTalu Naantalista* ja *Susanna Nuutisen* sekä *Mika Westerstrählen Putkisaloon kartano Rantasalmelta*.

Christer Ollqvist patisteli lampurei-ta suunnitelmallisuuteen. ”Ei voi soit-taa ja varata teurasaikaa sitten, kun eläimet ovat jo teuraskypsiä. Ensi ke-sän teurastukset voi jo lyödä lukkoon, vaikka karitsat eivät ole vielä synty-neet. Pari vuotta kun jaksaa punnita, oppii tilan kasvutahdin.”

Pohjanmaan lammassosuuskunnan toimitusjohtaja *Hannele Ulvo* huo-mautti, että laidun- ja sisäkasvatuk-sen kustannuserot pitäisi huomioida lihan tuottajahinnassa. Tuottajaorga-nisaation taakse hän peräänkuulutti sitoutumista kaikilta tahoilta, mukaan lukien lammasyhdistys ja MTK.

Putkisaloon kartano ja SikkaTalu vuoden lammastiloiksi

Vuoden lammastiloja palkittiin yhdis-tyksen satavuotisjuhlan kunniaksi kaksi. Näistä Putkisaloon kartanolla Rantasalmella on pitkät perinteet lampaanjalostuksessa, ja toiminta on

hyvin aktiivista ja monipuolista: muun muassa keinosiemennystä, pai-mennuskisoja, tilapuoti ja tapahtu-mia. Lisäksi tämä *Susanna Nuutisen* ja *Mika Westerstrählen* luotsaama tila on jalostuslampola.

Naantalissa sijaitsevan *SikkaTalu*n historia lammastilana on huomattavasti lyhyempi, mutta vaiheikas ja täynnä tarmoa sekä uuden luomista. *Katja ja Alar Sikka* ovat tehneet uraa uurtavaa työtä ryhtymällä lypsämään lampaita, kehittämällä kummilammastoin-taa, hoitamalla maisemia ja vaalimalla ahvenanmaanlammasta rotuna.

Kunniajäseniksi *Esa Anttas, Jill Christiansen ja Riitta Sormunen-Cristian*

Juhlavuoden kunniaksi Suomen lam-masyhdistys kutsui kolme uutta kun-niajäsentä: keritsijä ja pitkäaikainen lammastilojen neuvoja ja tuki *Esa*

Anttas, kotimaisen villan pitkäaikainen puolesta puhuja maailmalla ja kotimaassa *Jill Christiansen* sekä lampaiden ruokinnan tutkimuksessa paljon aikaan saanut ja aiheesta tohtoriksikin väitellyt *Riitta Sormunen-Cristian*. Paikalle päässeet Anttas ja Christiansen olivat kumpikin yllättyneitä ja hyvin ilahtuneita kunnianosoituksesta. "Olin jo ilmoittautunut tänne, tullakseni tapaamaan tuttuja, kun tieto kunniajäsenyydestä tuli", Anttas kertoi iloisena.

Puheenjohtajana jatkaa Petri Leinonen

Suomen lammasyhdistyksen puheenjohtajaksi kaudelle 2019–2021 valittiin äänestyksen jälkeen nykyinen puheenjohtaja *Petri Leinonen* Tornioista. Vastaehdokkaaksi Leinoselle asettui *Janne Jokela* Lohjalta. Molempien puolesta pidettiin kokouksessa puheenvuoroja, ja keskeisimmin esiin nousi suhtautuminen lihan kulutukseen ja ympäristöarvoihin. Tapio Rintala kertoi vieroksuvansa ajatusta, että lihaa pitäisi syödä vähemmän, mutta parempaa. "Liha edellä mennään", linjasi Jokela. Leinonen linjasi, että alan sisällä on mahdollista keskustelemaan asioista, ja nostamaan esiin erilaisiakin näkökantoja, kunhan viesti ulospäin on selkeä. Leinonen voitti äänestyksen luvuin 87–25.

Puheenjohtajan paikasta kisasivat Petri Leinonen (vas.) ja Janne Jokela. Leinonen voitti äänestyksen ja valittiin toiselle kaudelle.

Viron lammasyhdistys toi 100-vuotiaalle naapuriyhdistykselle onnittelut kolmen hengen voimin. Oikealla toiminnanjohtaja Katrin Tambet. Onnittelut otti vastaan puheenjohtaja Petri Leinonen.

Kuva: Eila Pennanen

Yhdistyksen uusiksi kunniajäseniksi kutsuttiin Esa Anttas (Kaarin Knuuttila kiinnittää pinssiä) ja Jill Christiansen (oik.) sekä Riitta Sormunen-Cristian, joka ei päässyt paikalle.

Hallituksen uusiksi jäseniksi valittiin erovuoroisten Christer Ollqvistin ja Kaarin Knuuttilan tilalle *Sirpa Tyrväinen* ja *Mikko Idlax*. Varajäseninä heille toimivat *Hannele Ulvo* ja *Maa-ret Berg-Tynkkynen*.

Onnea ja huomiota naapuri-maasta sekä säätiöltä

Yhdistystä onnittelemaan oli saapunut myös 90-vuotias Viron lammasyhdistys. Sen edustajat kertoivat ihailevansa Suomessa tehtävää hyvää jalostustyötä, jonka ansiosta maassa on omia hyviä rotuja, mutta myös ulkomaisia rotuja

on osattu käyttää fiksusti hyväksi.

Lammastaloussäätiö toi muistamiseksi tukea kevään lammaspäivien kahvitukseen, koska sosiaalinen kanssakäyminen lammaspäivillä on tärkeää, totesi säätiön puheenjohtaja *Marjaana Sjöblom*. Säätiön merkittävällä tuella 100-vuotisjuhlakokous sai myös tavanomaista monipuolisemman ohjelman ja iltajuhlan, kertoo puheenjohtaja Leinonen. Yhdistys sai myös muita onnentoivotuksia ja huomionosoituksia, joista se on kiitollinen.

Kansainvälistä menoa Ilmajoella

Ilmajoella järjestettiin 14.–15. syyskuuta jälleen perinteeksi muodostunut pässihuutokauppa sekä runsaasti oheisohjelmaa.

Teksti **Silja Alamikkotervo**

Kuvat **Silja Alamikkotervo** ja **Mirja Mansikkamäki**

Perjantaina oli vuohiseminaari, josta lisää lehden vuohisivuilla, sekä lammasaiheisia päiväluentoja. Lammasluennoilla *Marja Lamminen* Varavoimaa farmarille -hankkeesta puhui Viljelijöiden jakamisesta, *Susanna Vehkaoja* A-tuottajista esitteli TruTestin vaakalaitteita ja e-merkinlukijoita, *Riikka Asunmaa* ProAgria Etelä-Pohjanmaan UHMA-hankkeesta kertoi esimerkkejä maisemakohteiden hoitomalleista ja *Sini Sillanpää* samasta hankkeesta kertoi laidunnuksen hyödyistä ja kustannuksista. Illalla päästiin vielä kuulemaan Ruotsista saapuneen näyttelyaktiivi ja texel-kasvattaja *Carl Helanderin* luentoja lampaiden ruokinnasta ja jalostuksesta.

Lauantai alkoi pässinäyttelyllä, jonka alussa Helander piti muutaman pässin avulla demonstraation näyttelyarvostelusta. Demonstraatiota seurasi varsinainen pässinäyttely, jossa Helander laittoi kaikki Ilmajoelle tuodut pässit paremmuusjärjestykseen. Näyttelyssä oli erikseen luokat suomenlampaille ja liharoduille, ja lopuksi luokkien parhaat kisasivat vielä vastakkain Best in Show -kehässä.

Suomenlampaiden paras oli *Christer Ollqvistin* 6. Rollo CO. Toiseksi Helander valitsi *Henrik Ingon* ja *Hannele Ulvon* 62. Taipaleenmäen Lemmyn (kasvattaja Sini Sillanpää) ja kolmanneksi tuli Christer Ollqvistin 8. Mevehä CO. Liharotujen voiton vei Christer Ollqvistin NLD. Roger CO. Toiseksi

sijoittui *John Dablinin* UKR. Olle ja kolmanneksi *Veli Abolan* DSD. Matti. Best in Show -voittajaksi valikoitui lopulta Christer Ollqvistin NLD. Roger.

Ohjelmassa oli myös markkinatori, Sedun järjestämät avoimet ovet sekä mahdollisuus vierailla Pentinmäen vuohitilalla Jalasjärvellä.

NÄYTTELYELÄINTEN ARVOSTELU

Carl Helander piti ennen varsinaisen pässinäyttelyn alkua demonstraation siitä, kuinka hän arvostelee eläimiä, mihin hän kiinnittää huomiota ja kuinka eläintä kannattaa esitellä sen parhaiden puolien esiintuomiseksi. Demonstraatiossa käytettiin kolmea texel-pässiä. Helanderin nosti texeleiden arvostelusta esiin seuraavia asioita:

- Arvosteltaessa eläimen tulisi seisoa paikoillaan mahdollisimman luonnollisessa asennossa.
- Ensimmäisenä katsotaan selkälinjaa: selän olisi oltava suora eikä lavan takana saa olla kuroumaa.
- Lihaksikkuutta arvioidaan sekä lavasta, selästä että paisteista.
- Jalkojen tulisi olla takaa katsottaessa suorat, eivätkä nivelet saa taipua liikaa.
- Jos jaloissa on liian suuret kulmaukset, voi tulla ongelmia sorkkien kanssa. Mikäli taas kulmaukset ovat liian suorat, on riski, että nivelet eivät kestä.
- Etupään tulisi olla leveä ja edestä katsottuna jalkojen tulisi kaveta hiukan alaspäin. Jalat eivät saa taittua alhaalla ulospäin, sillä tämä rasittaa huomattavasti niveliä.
- Texelillä tulisi olla niskassa selkeä raja villan ja karvan välillä. Aurinko aiheuttaa vähemmän ongelmia, mikäli pää on nimenomaan karvan peittämä.

Kaikki texel-näyttelyyn osallistuneet pässit. Voittaja NLD. Roger CO vasemmanpuolimmaisena. Toiseksi tullut UKR. Olle toinen oikealta. Kolmanneksi tullut DSD. Matti kuvassa keskimmäisenä.

Kuvat: Mirja Mansikkamäki

Best in Show -kehässä kilpailleet pässit. Vasemmalla 6. Rollo CO ja oikealla NLD. Roger CO. Molemmat erittäin hyviä ja kestävä-rakenteisia eläimiä.

Best in Show voittaja NLD. Roger CO. Päässä täydellinen karvoitus. Todella hyvä leveys ja lihaksikkuus. Hyvä etupää ja nivelet. Paistit erittäin hyvät. Takana olisi riittävästi tilaa utareelle. Pää aika kapea, hyvä selkeä kaula. Helander ei haluaisi texelillä olevan enää tämän enempiä lihaksia.

Suomenlampaiden kakkoseksi tullut 62. Taipaleenmäen Lemmy. Hyvin kehittynyt pässi, jolla on lihaksikas takapää.

Näyttelypäivä päättyi huutokauppaan

Pässi huutokaupassa oli myynnissä 15 suomenlammaspässiä, joista etänä 10. Liharotuisia pässiä oli myynnissä 13, joista etämyynnissä 6. Suomenlampaista myydyksi tuli 5 pässiä korkeimman hinnan ollessa 450 euroa ja keskihinnan 380 euroa. Liharotuisia myytiin myös 5, ja niillä korkein hinta oli 850 euroa ja keskihinta 640 euroa. Suomenlampaiden korkein hinta maksettiin Ruuskan Mirjan pässistä 30. Ruuskan Puntti, ja liharotuisten Ollqvist Christerin texel-pässistä UKR. Oswald CO. Myymättä jääneet pässit löytyvät lammasetistä www.lammasnetti.fi

Carl Helanderilla on monipuolinen jalostuskatras kotitilallaan

Ruotsalainen Carl Helander on syntynyt pieneltä harrastetilalta, jossa oli 50 uuhia. Rotuna oli pääasiassa Gotlannin turkislammasta. Lampaista hän kiinnostui noin 20 vuotta sitten, ja on siitä asti tehnyt suunnitelmallista jalostusta.

Vuonna 2002 tilan lammaset vaihtui texeliin. Helander on alusta asti tavoitellut texelillä hyvää lihantuotantokykyä sekä emo-ominaisuuksia. Vuosien aikana tilalle on tuotu eläviä texeleitä Tanskasta, siementä Alankomaista ja Iso-Britanniasta sekä alkioita Uudesta-Seelannista.

Helander opiskeli agronomiksi Uppsalan yliopistossa 2003–2009 ja väitteli tohtoriksi lampaisten ruokinnasta vuosina 2009–2014. Vuonna 2016 hän jättäytyi lopulta pois tutkijan työstään ja alkoi panostaa pelkästään omaan tilaansa.

Nykyään Helanderin tilalla on noin 250 uuhia, joista 150 texeliä, 50 dorsettia sekä lisäksi suomenlampaista, Gotlannin turkislampaista ja risteytyksiä. Tavoitteena on pitää lammasmäärä

sellaisena, että se mahtuu tilan nykyisiin rakennuksiin mahdollisesti hiukan laajennettuna halvoilla rakennusratkaisuilla.

Tilalle on vuonna 2017 tuotu texelin alkioita Uudesta-Seelannista ja dorsetin alkioita Australiasta.

Dorsetit karitsoitetaan tilalla joulukuussa ja texelit maaliskuussa. Ruokinnassa käytetään sisäruokintakaudella apilanurmisäilörehua ja väkirehua. Kesällä imettävät uuhet ja karitsat ovat hyvälaatuisilla viljellyillä laitumilla ja joutilaat uuhet luonnonhoitolaitumilla.

Vuosittain tilalta myydään jalostukseen noin 50–60 eläintä, 20 karitsan lihat suoramyyntinä suoraan asiakkaille sekä lisäksi jonkun verran karitsoita teurastamolle. Tällä hetkellä eläinmäärää kasvatetaan, joten iso osa uuhikaritsoista jää kasvamaan tilalle. Tavoitteena on saavuttaa tilan maksimikoko vuonna 2020.

ETURIVIN SUOMENLAMPAAT JALOSTUSLAMPOLASTA

Parikan tila, Heinola, 040 739 0494, pia@parikantila.fi

OTA KÄYTTÖÖSI
TH-Digiassari sekä
laidunnussuunnitelma

PALVELUT

- Sisäloistorjunta, papananäytteet
- Eläinlääkärin th-käynnit
- Tiineysneuvonta
- Ongelmatilanteiden selvitykset
- Lammasterveys 2020 -ohjelma

TILAUKSET: lammasmaailma.fi

Lammasmaailma Oy

Metsälammentie 20, 34130 Ylinen, info@lammasmaailma.fi

LAMMASLÄÄKÄRI: puh. 0600 306 627 (maksullinen)

**Lammasta lautaselle,
karitsaa kaikkiin
keittiöihin**

Ostamme sekä
teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvolassa
www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

NOITTAAN TILA

KAINUUNHARMASTEN
JALOSTUSLAMPOLA

Tohmajärvellä.

**Luomu.
MV1.**

**Eläimet EUROP-
arvosteltuja.**

Lisätietoja
puh. 050 594 4050

Tmi Janne Mäkeläinen

**AESCU LAP KONEET,
TARVIKKEET,
TERIENTEROITUKSET
JA HUOLLOT**

rantsi

Honkasaarentie 98,
32200 Loimaa
040 835 5233
makelainen@hotmail.com

**Keritsemiskoneiden huolto
Terien teroitus**

Puh. 040 524 9629
Lyötiläntie 449, 47540 LYÖTILÄ

**YHDESSÄ ENEMMÄN
TEURASVÄLITYS
KAUTTAMME
MEILTÄ MYÖS LAATUREHUJA**

POHJANMAAN LAMMASOSUUSKUNTA

TEURAAT: Hannele Ulvo puh. 050 9131 845

REHUT: Raimo Näsi puh. 0400 266 646

pohjanmaan.lammassosuuskunta@netikka.fi

**SUOMENLAMPAAN ja
KAINUUNHARMAKSEN
jalostuslampola, Pelson vankila**

MYNNISSÄ

9/17 ja 3/18 syntyneitä EUROP-
arvosteltuja uuhi- ja pässi-
karitsoita. Orf-vapaa, MV1.
Puh. 050 576 7729

VILLASTA LANGAKSI KÄSIN KEHRÄTEN

Villan tie langaksi aina raakavillasta valmiiseen, puhtaaseen vyyhtiin on monivaiheinen. Kehrätessä käsin konkretisoituu, kuinka työläs ja aikaa vievä prosessi on aikoinaan ollut, kun käytössä ei ollut työtä helpottavia koneita. Tähän perustuu myös kehräysharrastuksen suosio: hidas, suorastaan meditatiivinen prosessi muistuttaa menneistä ajoista ja opettaa arvostamaan vanhoja käsityötaitoja.

Teksti ja kuvat **Sari Kotivirta**

Villan tie valmiiksi käsinkehrätyksi langaksi alkaa useimmiten pesulla. Osa kehrääjistä on vankasti sitä mieltä, että villaa ei tule pestä etukäteen lainkaan. Rukin puhtaanapidon kannalta suosin villan pesua etukäteen, vaikka villassa oleva rasva, lanoliini, toisaalta helpottaisi kuidun kehräystä.

Keritty villa on usein likaista ja siinä on sekaisin monia eri villalaatuja. Aluksi raakavilla lajitellaan: nypitään roskat pois ja poistetaan huopuneet, kehräykseen kelpaamattomat villat ja liian lyhyet kuidut.

Villan pesu

Villan pesulle on hyvin monia eri tapoja. Pesuastia täytetään kuumalla vedellä ja lisätään käsitiski- tai villapesuainetta. Villa nostetaan veteen, painellaan veden alle ja annetaan liota jonkin aikaa.

Huuhtelu tehdään siten, että villa nostetaan pienissä erissä kuumaa huuhteluvettä sisältävään astiaan. Käytettyä pesuvettä ei kannata kaataa viemäriin, sillä vesi on rasvaista villasta irronneen lanoliinin vuoksi. Villaa liotetaan hetki ja huuhtelu toistetaan noin 2–4 kertaa, kunnes huuhteluvesi on kirkasta. Lopuksi villa levitetään kuivumaan ilmastavasti, sillä sen tulee olla täysin kuivaa ennen karstaamista.

KÄÄNNÄ

Valmis lanka viipsinpuulla.

Villa likoamassa pesuvedessä. Pesuvesi on tavallisesti hyvin likaista ja rasvaista.

Kolmannessa huuhteluvedessä villa on jo puhdasta.

Villa kuivatetaan ilmastavasti leviteltynä.

”Villan tie valmiiksi käsinkehrätyksi langaksi alkaa useimmiten pesulla.”

Karstaus

Karstauksen tavoitteena on saada kuidut yhdensuuntaiseksi kehräystä varten. Käsien karstatessa kuidut levitetään karstoille tasaisesti, ohuena kerroksena. Kuidut tulee asetella siten, että villatapulin leikattu pää on kohti karstan kahvaa. Näin villa kiinnittyy paremmin karstojen piikkeihin ja avautuu helpommin. Karstaamalla villasta saadaan hahtuvapötkylöitä eli lepereitä, joissa kuidut ovat yhdensuuntaisia.

Käsinkarstauksen sijaan voidaan käyttää karstamylyä. Myynnissä on myös valmiita villatopseja, jolloin kehräyksen voi aloittaa suoraan topista ja työläs pesu- ja karstausosuus jäävät pois.

Kehräys ja kertaus

Kehruun perusperiaatteena on, että säie kehrätään yhteen suuntaan ja kun säikeet kerrataan yhteen, tehdään kertaus vastakkaiseen suuntaan. Villäsäie kehrätään yleensä Z-kierteisenä eli rugin pyörä pyörii kehrätessä myötäpäivään. Säikeet yhdistävä kertaus tehdään S-kierteisenä eli rugin pyörä pyörii vastapäivään. Kertaustapoja on myös muita, esimerkiksi yhden säikeen voi kerrata kolminkertaiseksi ketju- eli navajo-kertauksella.

Valmis lanka

Valmis lanka puretaan pois rugin rullalta esimerkiksi viipsinpuulle. Vyyhdyttäessä lankaa puulle, kannattaa laskea kierrokset. Siten saa valmiille langalle laskettua metrimäärän ja langan käyttöä on helpompi arvioida. Valmis lankavyyhti kannattaa myös punnita, joka myös auttaa jatkokäytön suunnittelussa. Lopuksi vyyhti kastellaan, jotta langan kierteet asettuvat. Tasapainoisen langan tunnistaa siitä, kun vyyhtiä roikuttaa ilmassa, se on melko suora eikä kierry voimakkaasti kierteelle kumpaankaan suuntaan. Liian kierteinen lanka saattaa aiheuttaa neulotussa käsityössä kiertymistä.

”Käsinkehräyksen avulla voi saada käyttöönsä uniikkia lankaa, jota ei kaupasta saa.”

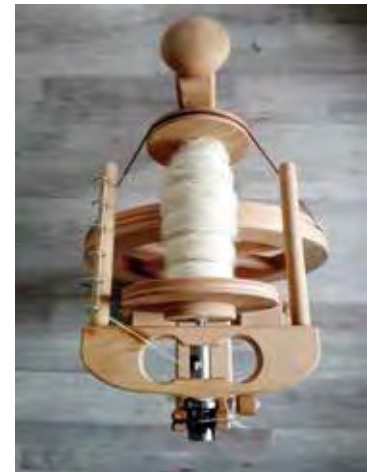

”Karstaamalla villasta saadaan lepereitä.”

Kuidut asetellaan karstoille siten, että villatapulin leikattu pää on kohti karstan kahvaa.

Karstattuja lepereitä.

Rullalla yksisäikeistä villaa.

Kahden säikeen kertaus kaksisäikeiseksi langaksi.

Vain mielikuvitus rajana

Käsinkehräyksen avulla voi saada käyttöönsä uniikkia lankaa, jota ei kaupasta saa. Monet hyödyntävät kehräyksessä lampaanvillan lisäksi muita kuituja, esimerkiksi koirankarvaa. Eri värisiä kuituja yhdistelemällä voi saada aikaan todella kauniita ja eläviä lankoja. Oma lukunsa on erilaiset taide- ja efektilangat, joille käsinkehräys tarjoaa loputtomasti vaihtoehtoja, kuten paksujen ja ohuiden kuitujen yhdistäminen tai villakiharoiden kehräys sellaisenaan kuidun sekaan. Vaihtoehtoja on lukemattomia ja kokeilujen rajana on vain oma mielikuvitus.

Kuitujen värjäys esimerkiksi luonnonväreillä tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia eri väriyhdistelmien kokeilemiseen.

Linkkejä kehräys-harrastukseen

Perustietoa kehräyksestä

Rukkikuiskaaja Laura Hämäri:

<http://rukkikuiskaaja.wordpress.com>

Opi kehräämään (HAMK): <http://sites.google.com/site/opikehraamaan/home>

Punomo: <http://punomo.fi/tekniikat/kehrays/villan-karstaaminen-ja-kehraaminen>

Kehräysryhmät Facebookissa

Ämmä ja koukkari – perinnerukin ystävät
Kehrääjät

Villamarkkinat (villan myyntiryhmä)

Muuta

Ravelry, Suomalaiset kehrääjät:

www.ravelry.com (vaatii kirjautumisen, ryhmä: Suomalaiset kehrääjät)

Sanski & Rukki ja Rautapata:

www.rukkijarautapata.com

Lemmikkilankaa:

<http://lemmikkilankaa.blogspot.com>

Kerittäessä kannattaa valikoida kehrutettavaksi vain parhaimmat ja roskattomimmat selkä- ja kylkivillat.

Kehrättäväksi roskatonta ja riittävän pitkää villaa

Hyvän kehruvillan avainsana on laatu, johon voi vaikuttaa monin eri keinoin. Pyhäsalmaisella Myllymäen tilalla tuotetaan kehräysvillaa niin omiin tarpeisiin kuin myytäväksikin. Suomenlampaita hoitava Petra Gummerus on tarkka lopputuotteen laadusta.

Teksti ja kuvat Päivi Lievonen

"Vain hyvästä ja roskattomasta villasta saa kehrättyä hyvää lankaa", Petra Gummerus linjaa.

Hyvä kehruvilla on vähintään viiden sentin mittaista.

"Langan laitossakin villan pituus on laadun lisäksi ykkösasioita. Villa ei saa myöskään olla huopunutta", Gummerus painottaa.

Laadukkaan lopputuotteen taival alkaa jo kasvatusoloista. "Kyllähän esimerkiksi kivennäisruokinta vaikuttaa suoraan villan laatuun. Esimerkiksi kesä 2017 oli niin kostea, että osalla karitsoilla ei ollut turkissaan lainkaan lanoliinia. Kahdestasadasta karitsasta vain kahdelta otettiin tuoloin villat jatkokäyttöön", Gummerus havainnollistaa.

Kevätvillat jätetään useimmiten Myllymäen tilalla hyödyntämättä, sillä roskaisuus vaikuttaa suoraan myös lopputuotteeseen.

"Heinäähän se lammas syö, ja siitä kertyy aina roskaa villan joukkoon. Se on niin pieni hinta, mitä villasta kehrättyä langastakin saa siihen työ- määrään nähden, ettei kovin roskaista villaa viitsi laittaa jatkokäsittelyyn."

Vain parhaat kehrätään

Keritsemisvaiheessa tehdään ensimmäiset valinnat siitä, millaista lopputulosta haetaan.

"Itse otan vain parhaat selkä- ja kylkivillat talteen. Kerittäessä pitää jo tehdä muutenkin raakaa lajittelua, laittaa saman tyyppiset villat yhteen. Kun eri lampaiden villaa sekoituu, saa tasalaatuisempaa lankaa", Gummerus tietää.

Eri rotujen villat ovat luonnollisesti erilaisia.

"Erilaiset villat vaativat eri käsittelyä. Esimerkiksi suomenlampaan villa on pestävä eri tavalla kuin merino-

KÄÄNNÄ

villa. Toisaalta sukkalankaan valitaan ihan erilainen villa kuin vaikkapa hienoa pitsihuivia tehdessä”, Gummerus sanailee.

Gummerus kehruttaa villaa muutamien vuosien välein. Tilalla on sähköinen karstamyly ja villakammat. Omaan käyttöön lankaa syntyy erilaisilla varttinöillä, perinteisellä vinorukilla sekä modernilla pystyrukilla.

”Meilläpäin on hyvin harvakseltaan kehräyskursseja, joten ihan alkumetreillä vasta olen kehräyshommissa.”

Villan rasvaisuudella on omat vaikutuksensa niin lopputulokseen kuin työvälineisiin.

”Kerran olen kehrännyt pesemäntöntä villaa, ja sitä virhettä en toiste tee, tai sitten pitäisi olla omat työvälineet pesemättömälle villalle. Helpommalla pääsee, kun villasta on pesty ensin rasva pois, ettei se tartu työvälineisiin.”

Some markkinapaikkana

Myllymäen tilalta myydään muun muassa niin raakavillaa, värjättyä ja karstattua villaa kuin valmiita lankojakin. Huovuttajat ostavat niin raakavillaa kuin karstattuaakin.

”Ostomäärä tuntuu nousujohteiselta. Tosin nyt on ollut pari vaisumpaa vuotta oman sairaslomani takia, enkä ole toivotulla tavalla päässyt vielä työskentelemään villan parissa”, Gummerus pahoittelee.

”Yksi uusimmista villakaupan myyntikanavista on Facebookin Villamarkkinat-ryhmä, jossa lampurit voivat myydä raakavillaa suoraan kehrääjille ja huovuttajille.”

Yksi uusimmista villakaupan myyntikanavista on Facebookin Villamarkkinat -ryhmä, jossa lampurit voivat myydä raakavillaa suoraan kehrääjille ja huovuttajille. Myynti-ilmoituksissa on oltava kuva villasta selvennykseksi laadusta. Ryhmä on tarkoitettu vain raakavillan myyntiin. Kaupata voi kaikenkokoisia eriä, vaikka koko lampolansa tuotantoa, tai kourallista kiharakarvaista villaa

esimerkiksi tontun parraksi.

Lankoja kaupitellaan esimerkiksi Lampola-ryhmässä. Myös Kehraajat-ryhmässä käydään kuitukauppaa.

Myyntikanavana Gummerus luottaa kotisivujensa ja puskaradion lisäksi juuri sosiaaliseen mediaan.

”Facebookin kehrääjät-palsta on hyvä markkinointikanava. Villamarkkinatryhmässäkin taidan olla jäsenenä, mutten ole sitä väylää vielä hyödyntänyt.”

LAMMAS- JA VUOHIKERHOT

1. Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y., pj. Jani Ruokonen, puh. 050 440 8417, ruokonen.jani@gmail.com, Joutsenontie 823, 54230 Nuijamaa. Siht. Maaret Berg-Tynkkynen, puh. 040 546 1954, suurtupa@gmail.com
2. Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y., siht. ja rahastonhoitaja, Sanni Kaitamäki, puh. 040 717 7116, sanni.kaitamaki@gmail.com
4. Keski-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Leila Niemelä, Niemeläntie 41, 68230 Lohtaja, puh. 040 570 1599
5. Keski-Suomen Lampurit, pj. Mari Seppälä, Tarvajärventie 253, 42100 Jämsä, 040 824 1518, mari.seppala@hotmail.com
6. Kymenlaakson Lampurit, www.facebook.com/Kymenlaaksonlampuritry, pj. Maija Knuuttila, Ahviontie 260, 46960 Muhniemi, puh. 040 575 8848, maija-knuuttila@outlook.com. Siht. Marja Jalo-Ryynänen, marja.jalo-ryynanen@proagria.fi, puh. 040 572 8387
7. Lapin Lampurit r.y., siht. Petri Leinonen, Mälikierintie 9, 95520 Tornio, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.fi
8. Pirkanmaan Lammaskerho, pj. Ira Hellsten, ira.hellsten@kurjentila.fi, puh. 041 528 9672
9. Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56 92220 Piehinki, puh. 040 558 5421
10. Pohjois-Karjalan Lampurit, siht. Eila Pennanen, puh. 050 361 4144 pk.lampurit@gmail.com, www.pohjoiskarjalanlampurit.blogspot.fi, www.facebook.com/PohjoisKarjalanLampurit
11. Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team, siht. Niina Lohva, Kulvemäentie 164, 74230 Salahmi, niina.lohva@kiuruvesi.fi
12. Satakunnan Lammaskerho, siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73, 27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272, www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
13. Suur-Savon Lampurit r.y., pj. Kirsi Vertainen, Levänomaisentie 648, 51820 Hatsola, puh. 040 590 6959
14. Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands Färfarmare r.f., siht. Mikko Idlax, idlaxgard@gmail.com
15. Varsinais-Suomen Lammaskerho, siht. Terhi Oinonen, Hanhijointie 6, 21540 Preitilä, puh. 0400 881 956, terhi.oinonen@kolumbus.fi
16. Ålands Färfarvelsförening r.f., ordf. Mia Söderdahl, c/o Babbi Söderdahl, Sjöbagavägen 71, 22 150 Jomala, alandsfaravel@gmail.com
17. Österbottens svenska färförening r.f., ordf. Josefin Norrback, josefinnorrback@hotmail.com, sek. Daniel Englund, daniel.englund95@gmail.com
18. Suomen Vuohiyhdistys r.y., siht. Marita Ollila, Saarenpääntie 32, 61350 Huissi, puh. 050 339 040, marita.ollila@netikka.fi

Kehruumiitti kokosi parikymmentä kehrääjää yhteen

Villa- ja kehrumiitti on villan käsittelystä, ja perinne käsityö- ja villan värjäyksestä, sekä huovutuksesta kiinnostuneille ihmisille suunnattu tapahtuma. Ensimmäinen Villa- ja kehrumiitti järjestettiin Rautlahden luomutilalla, Päijät-Hämeen Sysmässä, 22.9.2018

Joanna Lundahl

joanna@phnet.fi

Villa- ja kehrumiitti-ryhmä@facebook

Villa- ja kehrumiitin järjesti Joanna Lundahl ja Osuuskunta Metsän Syli. Tapahtumassa päästiin kulkemaan kymmenenvaiheista Villapolkua pitkin. Polun teemana oli "Villan matka lampasta tuotteeksi, perinteisin käsityömenetelmin". Polku kulki tilan pihan idyllisissä maatilien rakennuksissa, kuten lampolassa, aitasissa, sekä kurssi- ja majoitustiloiksi saneeratussa navetassa. Polulla päästiin kokeilemaan käytännössä, vaihe vaiheelta sitä, kuinka villa muotoutuu kerinnän, lajittelun, pesun, karstauksen, kehräyksen, värjäyksen, ja lopulta neulonnan kautta tuotteeksi, esimerkiksi sukiksi. Ohjelmassa oli myös brunssi ja päivällinen, sekä mahdollisuus saunomiseen sekä yöpymiseen.

Tapahtumaan osallistui parikymmentä ihmistä lähiseuduilta, ja kiinnostusta tuntui olevan toiminnan jatkumiselle, sekä kehrukurssin järjestämiselle. Tästä lähti idea tehdä Villa- ja kehrumiitistä vuosittainen tapahtuma, joka toteutuisi aina eri tahojen järjestämänä. Kartoittaakseni kiinnostusta, päätin tehdä Facebook-ryhmän tapahtumalle. Muutamassa päivässä ryhmään liittyi yli 200 ihmistä, ja kiinnostus aiheita kohtaan hämmästytti. Seuraavaksi päätin, että olisi helpompi jakaa Suomi osiin, ja etsiä alueille omat yhteyshenkilönsä. Villaan, ja sen käsittelyyn tuntuu olevan kiinnostusta koko Suomessa. Ihmiset selkeästi kaipaavat verkostoitumista oppiakseen villankäsittely- ja kehrutaitoja, sekä harrastaakseen yhdessä.

Tulevaisuudessa ryhmän tavoitteena on edistää suomalaisen villan käyttöä, jakaa perinne käsityötaitojen tieto-taitoa, ja koota harrasteporukoita yhteen omilla asuinseuduillaan. Tarkoituksena on myös järjestää aiheeseen liittyviä tapahtumia ympäri Suomea, toimia yhteistyössä Suomen lammasyhdistyksen, sekä yksittäisten asiantuntijoiden- ja osajien kanssa, sekä ylipäänsä saada keskustelua, ja innostusta aikaan somessa.

Kuva: Nadja Ovasko, Ovaskon Studio

Tapahtumassa oli myös puoti, missä käsityöläiset ja villantuottajat pystyivät myymään tuotteitaan.

Villapolusta tehty kuvaesitys lähtee kiertämään kirjastoihin. Villapolun infotaulut saa ilmaiseksi käyttöön, mikäli haluaa järjestää Villa- ja kehrumiitin valitsemassaan paikassa. Villapolku on tehty osana "Palvelujen tuottaminen maaseudulla"-kurssinäyttöä.

Itse en ole asiantuntija, vaan ainoastaan innostunut aiheesta. Olen muutaman lampaan omistajana, sekä neulontaharrastajana kiinnostunut villan hyötykäytöstä. Olen myös kiinnostunut siitä, miten Suomeen saataisiin S- ja K-kauppojen hyllyille sataprosenttisesti suomalainen villasukkalanka, Novitan 7-veljestä langan kilpailijaksi. Minua ihmetyttää suuresti se, ettei sitä ole jo luotsattu nyt, kun lähituottaminen, ekologisuus, ja eettisyys ovat avainsanoja kuluttajamarkkinoilla. Ja sitä paitsi neulomisbuumi on valtava tällä hetkellä.

Meidän kannattaisi ottaa mallia Islannista, missä kotimainen villalanka, ja siitä tehdyt perinteiset neuleet ovat kansan yleisyys. Islannissa toimii kehräämö Istex, joka tuottaa kaikille kuluttajille saatavissa olevaa islantilaisista villalanka. Missä on meidän oma "Finntex"? Missä on maatalouden päättäjät, jotka tekisivät aloitteen villantuotannon tukemisesta, jotta lampureiden kannattaisi ylipäänsä lihan ohella tuottaa villaa.

Etsin mukaan Facebook-ryhmään Villa- ja kehrumiitistä kiinnostuneita organisaattoreita, ja yhteyshenkilöitä. Minuun voi ottaa suoraan yhteyttä Facebookin välityksellä.

"Ihmiset selkeästi kaipaavat verkostoitumista oppiakseen villankäsittely- ja kehrutaitoja, sekä harrastaakseen yhdessä."

MÄNTSÄLÄN VILLAPÄIVÄ 1.2.2019 klo 10 - 14

ProAgria Etelä-Suomi yhteistyössä Finnsheep ry:n ja Lihasanalan Säätiön kanssa järjestää villapäivän, jossa aiheina villan tie lampolasta langaksi, villan arvostelu lampaalla sekä uusia ideoita villan markkinoinnissa ja tuotteissa.

MERKITSE PÄIVÄ JO KALENTERIISI!

LISÄTIETOA Kaie Ahlskog, 0400 731 811, kaie.ahlskog@proagria.fi. Ilmoittautuminen www.proagria.fi/tapahtumat.

Uusi BÄÄ!-kirja rohkaisee värittämään neuleita

BÄÄ! Neulo & kirjo kuvioita on värikkäämpi sisarteos viime vuonna ilmestyneelle kirjalle BÄÄ! Neulo & virkkaa suomenlampaan villasta. Molempien kirjojen ohjeet on toteutettu kotimaisella villalla, tavoitteena edistää hienon ja laadukkaan lähivillan käyttöä ja näkyvyyttä.

Terhi Torikka

"E nsimmäistä BÄÄ!-kirjaa tehdessä lampaanvillan uskomattoman laaja luontainen väriskaala vei minut totaalisesti mennessään. Halusin toisessa kirjassa nostaa esiin villan värikkäämmän puolen – luonnonsävyjä unohtamatta", kirjan tekijä, taitelija-muotoilija *Sanna Vatanen* kertoo.

Molemmissa kirjoissa kerrotaan Suomen kolmen alkupe- räislammasrodun villojen ominaisuuksista ja eroista.

Tuoreen kirjan uudenlainen kuviointitekniikka, värityskirjonta, löytyi vähän kuin vahingossa. "Tarkoituksena oli syventyä kirjoneuleiden maailmaan. Halusin käyttää värejä yhdistämällä niitä luonnonsävyisiin villoihin ja lähdin testaamaan värejä umpiharmaisiin kuviollisiin villasukkiin kirjomalla. Äkkiä oli hurah- tanut puoli päivää ja sitten päivä. Ihastuin tekniikkaan ja tajusin sen tarjoavan jotain uutta neuleen kuviointien mahdollisuuksiin – lisäksi oli hyvin rentouttavaa värittää valmista kuviopintaa ja ikään kuin leikkiä lapsen lailla. Mieli rentoutui, koin tekemisen iloa ja niinhän löytää parhaiten uutta. Nyt väritysvälineenä vain oli kynän tai pensselin sijasta neula ja lanka", Vatanen kertoo oivalluksestaan.

Kirjontaan voi hyvin käyttää monenlaisia jämälankoja, mutta kirjan työt on tehty kokonaan suomalaisten alkuperäisrotujen villoilla. Kirjassa on kerrottu käytettyjen lankojen yhteystiedot.

Vatasella on vahva kirjontatausta. Hän erikoistui Taideteol- lisen korkeakoulun (nyk. Aalto-yliopisto) kansainvälisissä opin- noissa kirjontaan, opiskellen sitä Irlannissa ja osallistumalla töil- lään useisiin näyttelyihin. "Kirjoneule on iki-ihana laji, mutta neuloksesta tulee usein paksua ja nurjalle puolelle runsaasti langanjuoksuja. Värityskirjonnalla voi välttää nämä molemmat."

Uudessa BÄÄ!-kirjassa esitellään kolme tapaa kuvioida neuleita: perinteinen kaksivärinen kirjoneule, yhdellä värillä

oikeita ja nurjia silmu- koita vuorotellen sekä kaksivärisellä pinta- neuleella jossa kuviot syntyvät silmukoita nos- tellen. "Kirjontaohjeita en kirjassa anna, vaan haluan kannustaa ihmisi-ä käyttämään luovuutta- taan ja värittämään neu- leita oman mielen mu- kaan – klassisia kuvioita seuraillen tai värittäen pintaan aivan uusia kuvioita."

Kädentaidot messuilla Tampereella oli tänä vuonna viime vuotista suurempi BÄÄ! -lankalaboratorio, missä oli esillä kirjan neuleita sekä villoja. Lisäksi messujen ajan kestävä kehuutapah- tuma esitteli villan rajattomia mahdollisuuksia. Osa tapahtuman tuotosta lahjoitetaan Suomen Mielenterveysseuran toiminnan tukemiseen. Tavoitteena on innostaa ihmisiä yhä enemmän ko- timaisen villan pariin ja tutustuttaa villan nykyiseen korkeaan laatuun. "Jatkan kotimaisen villan parissa myös ensi vuonna: Taito Pirkanmaan Parvi-galleriassa Tampereen Verkarannassa on 18.2.–23.2. esillä kosketeltava villanäyttely, jonka funkti- ossa huomioidaan erityisesti sokeat ja kuurosokeat ihmiset."

Lisäksi Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Karjalan säätiö on myöntänyt Vataselle työskentelyapurahan kirjaan, jonka aihee- na on päivittää kuviorikas karjalainen käsityöperinne tähän päi- vään. "Tämäkin projekti antaa uusia ja kiinnostavia mahdolli- suuksia myös kotimaisen villan saralla."

"Haluan kannustaa ihmisiä käyttämään luovuuttaan ja värittämään neuleita oman mielen mukaan – klassisia kuvioita seuraillen tai värittäen pintaan aivan uusia kuvioita."

REHU-ÄSSÄ OY

- **LAMMASKIVENNÄISIÄ**
myös luomutuotantoon
hyväksytyt.
- **NUOLUKIVET**
myös luomutuotantoon
hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY

PUH: 06 344 4433

FAX: 06 344 4432

email: rehuassa@rehuassa.fi

Muokkaamme lampaanvuotanne

KORISTETALJOIKSI

Myymme myös erilaisia lammasturkistuotteita

NAHKA
JALOSTAMO Ay

38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.fi

puh. 02 557 1065

Suomalainen lammas

Vuoden 2018 Lammas & vuohi- lehdissä on seurattu suomalaisen lampaan tarinaa sen varhaisimmista ajoista EU-aikaan saakka. Kirjoittaja on tehnyt parhaansa uuvuttaakseen lukijat lampaamme monipolvisella menneisyydellä, mutta siitäkin huolimatta palatkaamme vielä kerran asian äärelle: tarkastelemaan, miltä suomalainen lammas, lammastalous ja lampuri näyttävät tänä päivänä.

Numeroiden valossa suomalainen lammas vuonna 2018 on oma suomenlampaamme, joita Eviran lammastrekin mukaan oli lokakuussa 83 697 eri ikäistä lammasyksilöä. Seuraavaksi runsaslukuisin joukko ovat risteytykset, joita oli 46 886, seuraavana texelit 19 532 yksilöllä, sen jälkeen kainuunharmakset 9 069 yksilöllä ja ahvenanmaanlampaat 5 675 yksilöön nousevalla populaatiolla. Tuontiroduista oxford downit kipuavat lukumäärissä vielä tuhannen paremmalle puolelle 1 713 yksilöllä, mutta muut rodut jäävät tuon rajan alle.

Rotukirjon osalta tilanne näyttää paljolti siltä, kuin 1980-luvun lopussa varovaisesti toivottiin. Silloin risteytystuotanto nähtiin yhtenä keinona lammastalouden kannattavuuden pe-

lastamisessa. *Marja-Leena Punttila* totesi Lammas ja vuohi- lehdessä vuonna 1993, että koska risteytystuotannon tuli perustua laadukkaaseen ja puhtaaseen eläinainekseen, maahamme tarvittaisiin joukko suurehkoja puhtaita liharotuja jalostavia katraita ja näille oma jalostusohjelma. Tämän voi sanoa toteutuneen, sillä meillä on useita liharotujen jalostuslampoloita.

Suomenlammas

Suomenlammasta, suomalaisen lammastalouden kiistatonta kruununjalokiveä, on hiottu nyt sata vuotta. Suomenlammas on erittäin monipuolinen tuotantoeläin, vain painotukset eri käyttötarkoitusten, kuten villan, turkisten ja lihan välillä ovat vaihdelleet.

KÄÄNNÄ

1500-luvulla Kustaa Vaasa toi Englannista hienovillaisia lampaista, 1700-luvun hyödyn aikakausi toi siltä talousajattelun ja 1970-luvulla tulivat paimenkoirat. Kuvassa border collie-uros Glencregg Bowen, rotu syntynyt Englannin ja Skotlannin raja-alueella, koira syntynyt pohjoisen Irlannin Donegalissa ja työskentelee nyt samalla eteläsavolaisella lammastilalla. Onko ympyrä sulkeutunut vai avautunut vai onko niin, että lammastalous onkin useita päällekkäisiä ympyröitä?

Tänä päivänä suomenlammas ajaa ikään kuin kaksilla rattailla, toisaalla on sen maine tuotantoeläimenä hyvän sikiävyyden ja erinomaisen villan ansiosta ja toisaalla alkuperäisyys ja soveltuvuus maisemanhoitokohteisiin. Täytyy muistaa, että tehtäessä suomalaisesta lampaasta virallista rotua sata vuotta sitten, yhdistyksellä ei ollut tarkoitus konservoida maataiseläintä, vaan tehdä siitä kotimainen tuotantoeläin. Tätä puolta ei myöskään pidetty vakan alla ja esimerkiksi vielä 1960-luvulla suomenlammasta markkinoitiin nimenomaan jalostettuna, ”improved” rotuna. Termi liitetään yleensä lihan- tuotantorotuihin ja muihin pitkälle jalostettuihin rotuihin. EU-aikana taas suomenlampaan alkuperäisyys ja aitous sekä sopeutuminen omaan ympäristöönsä ovat nousseet korostetusti esiin. Ehkä tämä on seurausta EU:n harjoittamasta tukipolitiikasta alkupe- räisrotutukineen ja maisemanhoidosta saatavine tukineen, sillä on edullista pitää esillä ominaisuuksia, joista kul- loinkin on taloudellista hyötyä. Tästä ei ole sinänsä mitään haittaa, ellei se sitten pidä yllä tiukassa istuvia käsi- tyksiä suomenlampaasta vaatimatto- mana rotuna. Rotu ei kuitenkaan ole enää sama, kuin sata vuotta sitten ja jo pelkästään suomenlampaan kasva- nut elopaino kielii siitä, että jalostus- työtä on tehty. Aikaansaatu eläinai- nes vaatii aivan toisenlaista ruokintaa, kuin se melkeinpy pyhällä hengellä elänyt eläin, josta rotua lähdettiin rakentamaan.

Mutta ehkäpä lampaamme mo- net roolit erilaisine painotuksineen osoittavat, että rodut ovat muutakin kuin biologiaa ja joukko eläimen vil- lanlaatuun, kokoon tai väriin liittyviä ominaisuuksia. Rodun syntymiseen tarvittiin ymmärrystä omasta, omalei- maisesta kulttuurista ja myös orasta- vaa kansallistunnetta ja tässä tarkoi- tuksessa rotujen voi katsoa palvelevan edelleenkin. Rodun valintaa ei tehdä pelkästään järkisyiden mukaan, vaan taustalla voi olla omaan kulttuuriin ja identiteettiin liittyviä arvoja. EU-aika voidaan nähdä myös kulttuurisen it- senäisyytemme uhkana, jolloin suo- malaista alkuperää olevat perinteet ja tavat ja miksei lampaatkin saavat aivan uusia painotuksia. Oma lam-

masrotu voi olla mielikuvien tasolla merkityksellisempi asia, kuin konk- reettinen eläin fyysisine ominaisuuksi- neen. Lampurille rodun suomalaisuus voi olla tärkein ja suorastaan ideolo- gin valintaperuste, kun taas kulut- taja voi pitää karitsan- ja lampaanli- han kotimaisuutta rodun suomalaista alkuperää tärkeämpänä. Ulkomaalai- nen ei laita paljoakaan painoarvoa suomenlampaan suomalaisuudelle tai alkuperäisyydelle, sillä maailmal- la on toinen toistaan alkuperäisempiä lammasrotuja, joka kansallisuudella omansa. Suomenlammas kiinnostaa kuitenkin myös kansainvälisesti, sil- lä se on yksi harvoista roduista, jossa yhdistyy useita hyviä ominaisuuksia. Kuten M.L. Ryder toteaa omassa tiiliskiviopuksessaan *Sheep and a Man*, suomenlammas on ainoa esimerkki rodusta, jolla on merinotyyppinen villa sen olematta merinotyyppinen lammas.

Lampaanpidosta lammastalouteen

Lammastalouttamme koskevia his- toriikkeja lukiessa tuntuu, ettei juuri mitään ole tapahtunut sitten 1980-lu- vun. Samansisältöiset hankkeet ovat seuranneet toistaan, mutta ala painis- kelee yhä samojen ongelmien paris- sa. Vuonna 1988 laadittuun muisti- oon on keskeisimmäksi ongelmaksi kirjattu kannattavuusongelmat, mutta yhtä hyvin kyseessä voisi olla vuoden 2018 muistio. On ollut paljon hank- keita, mutta vähän villoja.

Jos taas asiaa tarkastellaan histo- rian näkövinkkelistä, valtavasti on ta- pahtunut juuri 1980-luvulta lähtien. Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana vuosisatoja pintansa pitänyt lampaanpito on jalostunut lammastaloudeksi. Lampaanlihan kysynnän kasvaessa 1980-luvulla ei ollut val- miina tuotantoketjuja lammastaloutta ajatellen. Lampaitahan oli ollut lähes joka talossa vielä 1950-luvulla, mutta niiden ylläpito täytti lähinnä omava- raistalouden vaatimukset. Maatalou- dellemme oli tuolloin ominaista, että vaikka tiettyä tuotannonhaaraa, kuten lypsykarjataloutta kehitettiin, muilta osin omavaraistalouden leima säilyi. Kehitys koski vain sitä osuutta tilan tuotannossa, jota myytiin eteenpäin.

Tästä syystä melkeinpä koko alam- me on luotu 1980-luvulta alkaen kul- jetuksineen, teurastamoketjuineen, neuvontoineen ja ruokintasuunnitel- mineen. Samalla on koulutettu uusia kuluttajasukupolvien käyttämään karit- san- ja lampaanlihaa. Viimeistä reilua kolmeakymmentä vuotta voikin pitää lammassektorilta melkoisena ponnis- tuksena. Siinä ajassa se on noussut marginaalista varteenotettavaksi tuo- tannonhaaraksi muiden tuotannon- alojen joukkoon. Lammastaloudessa on tehty sama työ todella ripeästi ver- rattuna siihen, kuinka pitkään muut tuotantosunnat ovat hioneet käytän- töjään, esimerkiksi lypsykarjatalous lähes 140 vuotta. Lammastaloudelta on puuttunut myös osuustoiminnan ja erilaisten tuottajaorganisaatioiden tuoma tuki, jonka avulla monet muut maatalouden sektorit lähtivät vahvaan kasvuun.

Suomalainen lammastalous – tutuissa maisemissa laina- höyhenissä

Lammastaloutemme kehitys on ollut niin nopeaa, että sinä aikana perin- näisen maatalouden aikaiset mene- telmät ovat joko unohtuneet tai tie- toisesti hylätty epäammattimaisena. Ammattimaisen lammastalouden har- joittamisen mallit on sen sijaan haettu Englannista, Ruotsista tai muista pi- demmälle kehittyneen lammastalou- den maista. Vanhat työmenetelmät on lähestulkoon kaikki korvattu ul- komaisilla vastineilla korvamerkkejä, käsittelyjärjestelmiä, aitamateriaaleja ja paimenkoiria myöten. Se, mitä on jäänyt suomalaisuudesta jäljelle, ovat omat rotumme ja tuotantoympäristö. Perinnäinen elämäntapa on jäänyt elämään ainoastaan ruokaperinteessä

JATKUU SIVULLE 24

*Tunnettu laadustaan
ja ylöpeä juuristaan*

TORPPARIN LIHA

Teurastus- ja
lihanleikkuupalvelut

puh. 0500 530 921

asiakaspalvelu@torpparinliha.fi

www.torpparinliha.fi

Männistöntie 17, 31900 Punkalaidun

Lammasnurmiseos Katraan kasvattaa!

NATURCOM OY

92400 Ruukki, Puh. (08) 270 7200, (02) 762 6200

www.naturcom.fi

ja villan kehruunäytöksissä, milloin on haettu lampaanlihan markkinoille uutta puhtia yhteisistä juuristamme tai haluttu elävöittää kesäjuhlia.

Tuotannon reunaehdot

Kehityksestä huolimatta tietyt lainalaisuudet sanelevat tuotannon ehtoja edelleen. Juvan Rantuun ukko tiesi jo 1930-luvulla, että: ”Lampaasta särvin tulloo kaikista kalleimmaksi”. Lammasta on edelleen pienikokoinen teurastettava, jossa työn kiinteät kustannukset ovat suhteessa korkeammat, kuin isommissa eläimissä. Myös kotimaisen villan tuotannolla on vastassa samoja vaikeuksia, kuin kaksi sataa vuotta sitten. Edullisesti tuotettua raaka-ainetta tulvii markkinoille maista, jossa lampaista voidaan laiduntaa ympäri vuoden. Villalangalle esitetään nykyään myös aivan uudenlaisia vaatimuksia, jotka ovat tulleet mukaan keinokuitujen lyhyen maailmanvalloituksen aikana. Tänä päivänä villasukat pitäisi kestää ikuisesti ja kerran neulotun kantapäänkin vähintään isältä pojalle, vaikka kaikki muu saa kyllä hajota, halvalla tuotetut vaatteet mukaan lukien. Tämä on ehkä hieman väärin ymmärrettyä kestävästä kehityksestä ja vaatii lampurilta kylmiä hermoja ja lujaa uskoa omaan tuotteeseensa, jos haluaa myydä sitä ilman nylonvahvikkeita.

Tuottavuus ja kannattavuus vastaan monimuotoisuus

Lammastaloutemme avainsanoja ovat tänä päivänä tuottavuus ja kannattavuus. Tämä tarkoittaa tasalaatuisia tuotteita, tuotannon keskittämistä ja suurempia yksikkökokoja, joissa tuotantokustannukset jakaantuvat tasaisemmin. Jalostus tukee näitä päämääriä, sillä jalostamalla eläinaineksesta saadaan tasalaatuista ja -kokoista, nopeakasvuista, lihaksikasta ja kaupan päälle tasalaatuista villaakin. Tasaista laatua on helppo myydä ja kehräämöiden ja teurastamoiden helppo ostaa ja näin lampurikin saa oman siivunsa kakusta. Kehityksen näkökulmasta tämä on se huippu, johon on kuljettu primitiivisestä lähtötilanteesta, ikään kuin pimeydestä valoa kohti.

Mutta vanha kansa tiesi myös, että ”kakkua ei voi sekä syödä että

säästää”. Emme voi jalostaa mahdollisimman tuottavia ja tasalaatuisia eläimiä ilman, että geeniperimä kutistuu, muuttuu homogeenisemmaksi ja monimuotoisuus vähenee. Tämän päivän trendit eivät välttämättä ole huomisen trendejä ja tuottava lammaskin on oman aikansa ilmiö, jonka voittokulkua on kestänyt korkeintaan reilu pari sataa vuotta eli vain lyhyt hengähdys lampaan pitkässä historiassa. Toinen aika voi laittaa painoa toisenlaisille arvoille. Siksi valintoja ei pitäisi tehdä pelkästään tuottavuutta ajatellen.

Suomessa huoli liiasta monokulttuurista ei ehkä ole niin akuutti, kuin suuremmissa tuottajamaissa. Yksi lammastaloutemme ongelmakohdista on edelleen kentän hajanaisuus, sillä yrittäjät ovat erilaisia, heillä on erilaisia päämääriä ja myös tilat ovat hyvin erilaisia keskenään. Ammattimaisuuden astekin vaihtelee, sillä kaikille lampaanomistajille taloudellinen tuottavuus ei ole pääosassa. Tähän viittaa se, että maamme 4 229 lampaanpitäjäksi rekisteröityneistä vain 1 429 on sellaisia, joilla on yli 10 lammasta. 2 800 eläintenpitäjällä on 1–10 lammasta. Eli kaksi kolmasosaa lampaan omistajista on jonkinasteisia harrastajia. Voisi kauniisti ajatella, että samaan tapaan, kuin maatalousmaisemassa tulee olla erilaisia ympäristöjä elinvoimaa ylläpitämässä, niin samalla periaatteella lampurien erilaisuus pitää yllä myös eläinaineksen ja tuotannon monimuotoisuutta, sillä lampaista valitaan jatkoon mitä erilaisimmin kriteerein. Näin eläinaineksella on ainakin teoreettiset mahdollisuudet säilyä heterogeenisempänä.

Suomalainen lampuri – moniosaaja

Myös lampaan monipuolisuus ylläpitää tilojen erilaisuutta, sillä se mahdollistaa tuotannon painopisteen siirtämisen eri suuntiin. Suomenlammas on säilyttänyt monipuolisuutensa koko sadan vuoden ajan, jopa siinä määrin, että tiettyihin harvoin ominaisuuksiin keskittyvä jalostaminen on ollut haasteellista, kuten Kalle Maijala toteaa Suomen Lammasyhdistyksen 80-vuotishistoriikissa. Monipuolisen rodun ympärille on kehittynyt toimintaympäristö, jossa myös lampaiden

”Suomalainen lampuri on kekseliäs ja luova moniotelija, jolla tuotantoketju on melkein päältä alusta loppuun omissa käsissään.”

tuottamien raaka-aineiden hyödyntäminen ja jatkojalostus ovat edelleen mahdollisia eli meillä on nahkajalostamoja, kehräämöjä ja erilaisia makkara-pajoja. Sama monipuolisen hyödyntämisen strategia on siirtynyt myöhemmin alalle tulleiden tuontitrotujen kasvattajille. Hekään eivät ole pelkästään lihantuottajia samassa mittakaavassa, kuin esimerkiksi englantilaiset kollegat, jotka myyvät vain raaka-ainetta eteenpäin. Suomalainen lampuri ei voi kilpailla tuotannon suuruudella, mutta osaa hyödyntää lampaansa ominaisuuksia ehkä laajemmalla skaalalla. Suomalainen lampuri on kekseliäs ja luova moniotelija, jolla tuotantoketju on melkein päältä alusta loppuun omissa käsissään. Pitkällä tähtäimellä talous on ehkä kestävämmällä pohjalla, kun kaikki munat eivät ole samassa korissa ja muutoksiin reagoiminen käy nopeammin. Tästä monipuolisen rotumme ympärille rakentuneesta lammastaloudesta on löydettävissä ehkä myös se suomalaisuuden ydin, joka on hieman jäänyt ulkomailta vyöryvien mallien varjoon. Vaikka moneen asiaan onkin haettu kansainvälisiä esikuvia, on aineksista muodostunut omaleimainen ja paikallisia olosuhteita, maaseutumaisemaa, yrittäjyyttä, käsitöläisyyttä ja elintarvikeketjua hyödyntävä tuotannonala.

Lähteet:

Ote Eviran lammastrekineristä 11.10.2018. Pia Vilen, suunnittelija, Eläinten hyvinvoinnin ja tunnistamisen yksikkö/ Elintarviketurvallisuusvirasto Evira.

Maijala, Kalle, 1999: 80-vuotta järjestettyä lampaanjalostusta: Suomen Lammasyhdistys 1918-1998. Suomen Lammasyhdistys. Helsinki.

Puntila, Marja-Leena: Oxford down ja texel-risteytyskaristoiden lisäkasvu- ja teurasominaisuudet. Lammasta ja vuohi 3/1993.

Ryder, M.L. 1983; Sheep and Man. Duckworth. London.

Vihola, Teppo, 1991; Leipäviljasta lypsykarjaan. Maatalouden tuotantosuunnan muutos Suomessa 1870-luvulta ensimmäisen maailmansodan vuosiin. Suomen Historiallinen Seura. Historiallisia tutkimuksia 159. Jyväskylä.

Aidan toiselta puolen – lammasaiheisia kuulumisia maailmalta

KOONNUT Silja Alamikkotervo

Palstalle kootaan lammas- ja vuohiaiheisia uutisia ja kuulumisia ulkomaisista lähteistä.

KUIVUUDEN PELÄTÄÄN VIEVÄN PUOLET ITÄ-AUSTRALIAN SADOSTA

Itä-Australiassa arvellaan, että kuivuus aiheuttaa satomäärien jäämisen alle puoleen verrattuna viimeisten kahdenkymmenen vuoden keskiarvoon. Pahiten kuivuus on iskenyt New South Walesiin. Idässä satomäärien arvellaan pienenevän 53 prosenttia, mutta koko maan tasolla ainoastaan 23 prosenttia, sillä läntisessä Australiassa on saatu keskimääräistä parempia satoja. Teurastusmäärissä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, mikä tarkoittaa sitä, että tilalliset ovat laidunten loputtua alkaneet lisäruokkia eläimiään. Lisäruokinta on ollut tiloille kannattava ratkaisu, sillä maan teurashinnat ovat nousseet. Lisäksi myös paljon nautoja ja lampaista on siirretty pois kuivuudesta kärsiviltä alueilta.

Reuters 10/2018

BLACKFACE-PÄSSI MYYTIIN SKOTLANNISSA 180 000 EUROLLA

Lanarkissa pidetyssä huutokaupassa myytiin pässikaritsa ennätyskorkealla hinnalla. Tarjoukset nousivat aina 160 000 puntaan eli noin 180 000 euroon asti. Myös pässikaritsan isovanhemmat ovat olleet kalliita huutokaupaeläimiä, sillä sen isänisä on myyty huutokaupassa 45 000 punnalla (50 000 euroa) ja emänisä 100 000 punnalla (110 000 euroa).

Farmers Guardian 10/2018

AUSTRALIALAINEN START-UP VARMISTAA LIHAN SYÖNTILAADUN LASERILLA

Adelaidelainen yritys MEQ Probe on kehittänyt laser-mittalaitteen, jonka avulla se voi objektiivisesti mitata teurastamoilla ruhoista lihan syöntilaatuun vaikuttavia tekijöitä, kuten marmoroituneisuutta ja sitkeyttä. Toistaiseksi näitä on arvioitu vain silmämääräisesti, mutta kehitetyn laitteen avulla mittauksista saadaan huomattavasti luotettavampia. Laite on vielä toistaiseksi testausvaiheessa, ja sitä on tarkoitus kokeilla 1 200 karitsan ja 1 200 naudan ruhoon kahdella teurastamolla Etelä-Australiassa. Testauksen aikana on tarkoitus selvittää muun muassa kuinka vuodenaika sekä tuotantotapa ja rotu vaikuttavat lihan syöntilaatuun. Tänä päivänä ruokasektorilla on panostettava kuluttajaan, joten MEQ Proben laser-mittalaite on omiaan parantamaan Australian asemaa punaisen lihan maailmanmarkkinoilla.

ABC News 10/2018

VUOHET PITÄVÄT ILOISISTA IHMISKASVOISTA

Tutkijat selvittivät, että vuohet tuntevat vetoa ihmisten iloihin kasvonilmeisiin. Tutkimuksessa vuohille näytettiin samoista ihmisistä kuvapareja, joista toisesta ihmisellä oli vihainen ilme ja toisessa iloinen. Vuohet reagoivat kokeessa selkeästi iloihin kasvoin. Tulosten perusteella arvellaan, että myös useat muut kuin pitkään ihmisten kanssa olleet eläinlajit kykenevät arvioimaan ihmisten tunnetiloja kasvonilmeiden perusteella.

BBC News 8/2018

Kuva: Seija Paananen

KERINTÄMARATONILLA RAHAA MIELENTERVEYSTYÖHÖN UUESSA-SEELANNISSA

Uusiseelantilainen Herhilyn perhe järjesti 24 tunnin mittaisen "Shearathon" -nimisen hyväntekeväisyystapahtuman, jossa kerättiin rahaa mielensterveystyöhön ja itsemurhien ehkäisyyn Uudessa-Seelannissa. Kerintä aloitettiin aamupäivällä ja tapahtuma päättyi vuorokautta myöhemmin lahjoitustavaroiden huutokauppaan. Tapahtumassa oli keritsemässä yhteensä lähes 60 keritsijää, ja kerityksi tuli kaikkiaan 3 222 lammasta. Keritsijöiden lisäksi tapahtuman järjestelyissä oli auttamassa yli sata muuta vapaaehtoista, jotka huolehtivat muun muassa villan lajittelusta ja pakkaamisesta, ruuan laitoista ja eläinten kuljettamisesta kerintäpaikalle. Tapahtuman aikana saatiin kerättyä yhteensä 44 000 NZD eli lähes 26 000 euroa, joista 22 200 NZD tuli kerinnästä, 17 800 NZD huutokaupasta ja 4 000 NZD lahjoituksista ja sponso-reilta. Herhilyn perhe on erittäin tunnettu alueensa kerintäpiireissä, sillä isän lisäksi kaikki perheen kuusi poikaa ovat toimineet keritsijöinä. Vuonna 2016 veljesten oli tarkoitus tehdä yhteinen kerintäennätys, mutta vain muutamaa viikkoa ennen suunniteltua päivää nuorin veljistä teki itsemurhan. Tämän seurauksena perhe päätti järjestää ensimmäisen Sheatronin vuonna 2017, joka tuotti hyväntekeväisyyteen yhteensä 23 000 NZD (13 500 e). Perhe on suunnitellut Sheatronista jokavuotista hyväntekeväisyystapahtumaa.

Rural news 6/2018

Black and tan -värinen kelpie paimentaa.

Paimentavat työkoirat Suomessa

Työkoirat yleistyvät, kun kat-raiden keskikoko kasvaa ja työt pitää saada hoidettua yhä vähemmällä ihmistyövoimalla.

Teksti **Helena Pesonen**
Puheenjohtaja
Suomen paimenkoirayhdistys

Laiduntavien eläinten käsittely koiran avulla on vanhimpia ke-sykoiran käyttömuotoja. Jo en-nen ajanlaskun alkua märehitjoiden kanssa työskentelevät koirat jakaantuivat vartioiviin ja paimentaviin koi-ratyyppeihin. Euroopassa muodostui erilaisista maantieteellisistä olosuh-teista johtuen useita eri paimenkoira-tyyppejä samankin maan sisällä. Kan-sallisuusaatteiden nousu 1800-luvulla loi käsitteen ”rotu” niin nautojen, lam-paiden kuin koirien jaottelemiseen ja jalostamiseen tietyn tyyppisenä tai näköisenä. Teollinen vallankumous ja maatalouden koneellistuminen sy-säsivät liikkeelle muutoksen, tiettyjen alueiden alkuperäiset karja- ja koira-rodut hävisivät tai sekoittuivat muihin rotuihin. Monista alkujaan karjankä-sittelyyn käytetyistä koiratyypeistä kehittyi 1900-luvun kuluessa lukuisia harraste- tai seurakoirarotuja. Tämä artikkeli keskittyy kahteen kokoavaan

paimenkoirarotuun, joita on pidetty ja jalostettu koko ajan pelkästään työ-käyttöä silmällä pitäen. Näitä molem-pia rotuja, bordercollieita ja working kelpieitä, käytetään karjatilojen työ-koirina Suomessa yhä etenevässä määrin. Katraiden keskikoko kasvaa, laidunnuksen hyödyistä ja imago-vai-kutuksista puhutaan yhä enemmän, mutta samat työt lammastilalla pitää saada hoidettua yhä vähemmällä vä-ellä ja tehokkaammin.

Koulutus lähtee vaistosta

Bordercollie ja kelpie ovat tyypiltään kokoavia paimenkoiria. Niillä on sisä-syntyinen tarve, paimennusvaisto, koota paimennettavat eläimet yhteen laumaan ja tuoda lauma ohjaajalle. Paimenkoiran koulutus aloitetaan hyödyntämällä tätä vaistoa, liittämällä tekemiseen käskyt. Koulutuksen ede-nessä koiralle opetetaan myös vaiston-vastaisia asioita, kuten ajamaan eläi-

miä ohjaajasta poispäin tai jakamaan laumasta osa erilleen. Tämä paimennusvaisto herää jo pennuilla yleisesti 3–7 kuukauden iässä, koiran asento muuttuu matalaksi, vaanivaksi, katse seuraa intensiivisesti paimennuksen kohdetta ja koira liikkuu pysäyttääkseen kohteen tai saadakseen paimennettavat liikkeelle. Paimenkoiran omistajan on tässä vaiheessa oltava hyvin huolellinen, että vaisto suuntautuu oikeaan kohteeseen eli paimennettaviin eläimiin. Ehdottomasti kiellettyä on autojen, polkupyörien, traktoreiden, lasten tai naapurin vanhan isännän rollaattorin paimennus. Noin vuoden-puolentoista iässä koira pystyy tekemään jo helppoja töitä (pienillä laumoilla, lyhyitä siirtoja), yli kaksivuotiaana moni koira on jo valmis kaikkeen työhön, koulutuksen intensiteetistä riippuen. ”Työ tekijäänsä neuvoo” pätee tässäkin tapauksessa, töiden kautta koira saa kokemusta asioista ja tilanteista, joita sille on koulutettaessa neuvottu.

Näyttelylinjaiset erikseen

Ilman paimenvaistoa ei paimennusta koiralle voi opettaa. Jos tämä vaisto on esimerkiksi ulkomuotojalostuksen myötä koirasta kadonnut, sitä ei saada enää takaisin. Sekä bordercollieista että kelpieistä on olemassa niin sanottu show-linja, näitä koiria on jalostettu ulkomuodon mukaan sekä erilaisiin koiraharrastuslajeihin. Työkoira tulee valita vain työtä tekevästä vanhemmista. Työkoira on ensisijaisesti työväline, ei lemmikki, vaikka sitäkin tehtävää paimenkoirat vapaa-ajallaan monella tilalla hoitavat.

Vaikka koira haukkuu lampaille tai jahtaa niitä tarhassa, se ei ole paimennusta. Työkoiralle ei riitä, että se kauniilla säällä on hiukan kiinnostunut kilteistä eläimistä. Paimenkoiran työ on kovaa, eläimet voivat olla hankalia, ohjaaja asettaa vaatimuksia koiran käytökselle, on kylmää, kuraa ja väsymys painaa. Turhauttavinta ikinä on koira, joka ensimmäisen tiukan paikan tullen livistää töistä sohvalle makoilemaan. On myös paimennettavien eläinten oikeus, että paimen-

KÄÄNNÄ

BORDERCOLLIE

Bordercollie on maailman yleisin työkoirarotu. Se on keskikoinen (45–55 cm, 15–20 kg), sopusuhtainen koira. Karvapeite voi olla pitkää tai lyhyttä, yleisin väri on musta-valkea mutta kaikenväriset bordercolliet ovat työkoirapopulaatiossa edustettuina. Karvapeite on pituudesta riippumatta tiheä ja kaksinkertainen, hyvin eristävä ja likaa hylkivä. Jalostuksen painopisteet ovat kautta aikain olleet paimennusominaisuuksissa, joten ulkonäköseikat ovat olleet toissijaisia. Korvat voivat olla pystyt tai lupat tai kaikkea siltä väliltä. Silmät ovat ruskeat, kovin valkonaamaisilla tai blue merle-värisillä koirilla toinen silmä tai molemmat voivat olla siniset. Luonteeltaan bordercollie on ystävällinen, herkkä, älykäs ja nopea oppimaan. Se nauttii saadesaan työskennellä ohjaajansa kanssa kuinka pitkiä päiviä tahansa.

Bordercollie on kotoisin Brittein saarilta, se on ollut kantamuotona niin collielle, shetlannin lammaskoiralle kuin partacolliellekin.

Bordercollie on suhteellisen terve rotu, perinnöllisen lonkkaniveldysplasian (lonkkavika) ehkäisemiseksi jalostukseen käytettävien koirien tulee olla lonkkakuvattu terveiksi. Silmänsairauksien esiintymistä ehkäistään silmäpeilauksilla, jalostuskoirat ovat geenitestattu collie-rotuisten koirien silmänsairauden CEA:n osalta.

WORKING KELPIE

Kelpietä on monesti kutsuttu ”peruskoiran” näköiseksi roduksi. Se on tiivisrakensteinen, keskikokoinen (45–55cm, 17–22 kg) koira, karvapeite on kaksinkertainen, tiivis ja lyhyt. Väriltään kelpiet ovat yleensä mustia tai ruskeita tan-merkeillä varustettuna tai ilman. Harvinaisempia värejä ovat sininen ja fawn (keltainen). Kelpie on eloisa, valpas ja älykäs koira

Australiaan saapuneet siirtolaiset toivat mukanaan omia koiriaan 1800-luvun puolivälissä. Nämä collie-tyypiset koirat sekoittuivat keskenään, legendan mukaan myös australialaista villikoira dingoa olisi sekoittunut kelpie-rodun esivanhempiin.

Työkoiran tulee olla terve suoriutuakseen raskaasta työstä, ja myös working kelpie on melko terve rotu. Jalostukseen käytettävät koirat on röntgenkuvattava lonkkavian ja mahdollisten selkäsairauksien osalta.

Lammaslauman siirtoa yhdellä koiralla.

Kuva: Helena Pesonen

koira osaa asiansa ja ottaa työnsä vakavasti eikä vain humputtele huvikseen eläinten seassa tai jahtaa eläimiä saalisvietin vallassa.

Paimenrotujen välillä ei ole suuria eroja, enemmän eroja on yksilöiden välillä. Kelpiet ovat keskimäärin hie- man omatoimisempia, bordercolli- eden koulutettavuus taas on parempi. Kansainvälisellä tasolla paimennus- kilpailuissa kilpailevat koirat ovat pelkästään bordercolleita. Kelpiet paimentavat enemmän liikkeellään, puhutaan kroppakoirista. Bordercol- liet taas käyttävät tuijotusta eli silmää enemmän, toki poikkeuksia löytyy molempiin suuntiin.

Lampaissa paljon eroja

Lammasrodut ovat keskenään hyvin- kin erilaisia, samoin on vaikea löy- tää kahta samanlaista lammastilaa. Tästä syystä bordercolliet ja kelpiet ovat paimennustyyliään hyvin hete- rogeeninen joukko, toki hyvä koira muuttaa paimennustyyliään eläinten mukaan. Villit saaristolampaat tarvit- sevat kevyen, tilaa antavan paimenen, liharotuiset lampaat voimakkaasti puskevan ja ajavan paimenen. Pen- nun tai aikuisen paimenkoiran valin- ta tulee tehdä huolella, onhan koira työtoverina seuraavan 10–15 vuotta. Yksi koira selviää suurtenkin laumo- jen liikuttelusta mutta lauman koon ollessa satoja eläimiä ja siirtomatkan pitkän, säästää kahden koiran käyttö koiria ja lauma on helpommin hallit- tavissa. Työkoiran elämä on varsin

tapaturma-altista, kahdesta koirasta on hyötynä yhden toimiminen töissä toisen mahdollisesti ollessa sairaso- malla loukkaantumisen takia. Australi- assa, kelpieiden kotimaassa, laiturien koko lasketaan sadoissa hehtaareissa ja lampaiden määrä tuhansissa, koiria saattaa kerralla olla töissä 4–8.

Paras saamani ohje työkoiran pen- nun valintaan kuului: ”valitse pentu vanhemmista, joiden paimennustyyli miellyttää sinua”. Toinen vanha hyvä ohje on ”ota pentu emästä, joka te- kee samaa työtä, mitä omalla tilalla koira tulee tekemään”. Paimenkoiran pennun voi ostaa myös hiukan van- hempana, kun siitä jo näkee vähän tulevaa paimennustyyliä, onko pen- tu varovainen vai uhkarohkea eläin- ten kanssa, ajaako se luonnostaan vai mieluummin niputtaa eläimet yhteen. Mikäli aikaa ei pennun koulutukseen ole, on Suomessa etenevässä mää- rin myynnissä aikuisia, koulutettuja koiria. Hinta tällaiselle valmiille työ-

”Paras saamani ohje työkoiran pennun valin- taan kuului: ”valitse pentu vanhemmista, joiden paimennustyyli miellyttää sinua”.

koiralle on luonnollisesti korkeampi mitä pennulle, onhan koiran koulu- tukseen käytetty aikaa ja vaivaa. Koi- ran ohjaajan tulee opetella perusasiat, vaikka koira olisikin koulutettu, näin yhteistyö saadaan alkuun. Mikäli oh- jaaja ja koira eivät ymmärrä toisiaan, ei katraan hallinta ja työtehtävät suju lainkaan.

Lähteet:

Kyrö, Sirkku ja Paarvio, Annika 1989; Paimenkoiraopas. Suomen paimenkoi- rayhdistys
Longton, Thomas ja Sykes, Barbara 2003; Training the Sheep Dog. The Crowood Press
www.spky.fi
www.isds.org.uk

SPKY TOIMINUT 40 VUOTTA

Suomalaista paimenkoirakulttuuria ja jalostusta vaaliva Suomen paimenkoirayh- distys (SPKY) juhlii neljäntäkymmenettä toimintavuottaan tänä vuonna. Alusta asti yhdistyksen toiminnan perusta on ollut tarjota koulutusta paimenkoirien käytös- tä ja ylläpitää tervettä ja hyvävaistoista paimenkoirapopulaatiota Suomen oloissa rekisteröimällä työlinjaisia bordercolleita ja working kelpieitä omaan rekisteriin. Tällä hetkellä SPKY:n rekisterissä on noin 2 400 bordercollieta ja 200 working kelpietä. SPKY:n rekisterissä oleville pennuille ostaja saa paimennustakuun, jos koira ei toimi paimennustöissä, saa ostaja rahat takaisin tai uuden koiran.

RETRONIK

lammaskalusteet

- pyöröpaalihäkit
- käsittelyaidat
- hoito-/eläinportit
- juomakupit + suojakaaret
- stopparit + rännityslaitteet
- ruokintakourut (muovi tai metalli)

ELÄINTEN HYVINVOINTIIN
Karitsointikarsinat, joihin sopivat
Heinärit ja Sangonpitimet

RETRONIK Ky

Raija 040 7022 162, Reino 050 521 0082
www.retronik.com
rareko105@gmail.com

Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Suomalaispaimennus vahvassa myötätuudessa

Reilun 25 vuoden osallistuminen kansainvälisiin paimennuskilpailuihin alkaa tuottaa tulosta. Suomalaiset ovat tehneet hyviä suorituksia pitkään, ja myös finaaliin on päästy harvakseltaan, mutta kirkkain kärki on antanut odottaa itseään. Nyt tuntuu kuin tuuli olisi kääntynyt.

Teksti **Anne Konsti**

Tämän vuoden paimennuksen EM-kilpailuissa Tsekeissä saatiin huikea suomalaismenestys, sillä korsnäläinen *Michaela Wikberg* ja Borderliz Sune nousivat tiukassa finaaliin EM-kuudensiksi.

Tsekki ensikertalaisena kilpailujärjestäjänä tarjosi yllätyksiä EM-kilpailijoille, joita oli ennätysmäärä: 101 koirakkoa 16 Euroopan maasta. Ensimmäistä kertaa EM-kisojen historiassa karsintapäiviä oli kolme ja jokaisen päivän kuusi parasta pääsi finaaliin eli aiemman 16 finalistin sijasta finaaliin kilpaili 18 koirakkoa. Suomen kahdeksan koirakon joukkueen tiedettiin olevan huippukunnossa pari viikkoa ennen EM-kisoja kilpailijain PM-kisojen perusteella. EM-finaaliin nousi kolme suomalaista: lietolainen *Anja Lehtiö* molempine koirineen BB Coel ja Kemi Rhys sekä korsnäläinen *Michaela Wikberg* Borderliz Sunen kanssa.

Kisat käytiin sopivassa säässä ja hienossa, vaikkakin vaikeassa maastossa ja äärimmäisen haastavien lampaiden armoilla. Tahmeahkot kisakaritsat, joissa oli sekä passi- että uuhikaritsia, yllättivät kokeneempiakin ohjaajia. Euroopan mestariksi kruunattiin kestosuoriutuja *Serge van der Zweep* Alankomaista nuoren koiransa Macin kanssa. Entuudestaan melko tuntematon Espanjan *Oscar Murguía* yllätti ja ylsi hopealle. Viime vuoden mestari norjalainen *Torbjörn Jaran* Knife ja Bea sinnittelivät pronssille.

Pitkäkarvainen bordercollie.

Suomen Wikberg teki vakuuttavaa työtä finaaliiradalla. Hän taisteli Sunen kanssa vaikeutetun kansainvälisen tuplahakuradan hienosti nousten lopputuloksissa EM-kuudenneksi. Varsinkin suuressa jaossa, jossa kahdestakymmenestä lampaasta erotetaan viisi erilleen häkitystä varten, Wikberg ja Sune onnistuivat ja taiteilivat vaikeasti käsiteltävät karitsat häkkiin muiden poisajiteltujen lampaiden pyöriessä lähellä. Juuri oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan onnistunut nappisuoritus alleviivasi Wikbergin ja hänen koiransa yhteistyötä, heidän keskinäistä

luottamustaan ja vakuuttavaa eläintenkäsittelytaitoa. Valitettavasti karsinnoissa loistaneen Lehtiön molemmat hienosti alkaneet finaaliiradat päättyivät hylkäykseen. Lehtiö palkittiin karsintojen parhaana BB Coelin kanssa hienoin pistein 197/max.220. Heidän ratansa perjantain karsinnoissa lähenteli täydellistä. Ensimmäistä kertaa EM-historiassa suomalainen voitti EM-karsinnat. Joukkuekilpailuissa Suomi nousi Alankomaiden, Ruotsin ja Norjan jälkeen neljänneksi, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä saavutuksena. KÄÄNNÄ

SUOMEN EDUSTUSJOUKKUEESSA KILPAILIVAT:

1. Anja Lehtiö – BB Coel, kapteeni, Lieto
2. Minna Eronen – Heili, Kitee
3. Anja Lehtiö – Kemi Rhys, Lieto
4. Leena Jussila – Valmis Mulder, Loviisa
5. Elisa Kotikoski – Bell, Somero
6. Michaela Wikberg – Borderliz Sune, Korsnäs
7. Kari Kotikoski – Sammy, Somero
8. Marika Klossner – Jymy, Somero

EM finaalin tulokset löytyvät pisteineen sivuilta: <http://www.continental2018.cz/finale/>
EM karsintojen tulokset löytyvät: <http://www.continental2018.cz/vysledky-kvalifikace/>

PM-kisat pidettiin Raaseporissa

Paimennuksen Pohjoismaiden mestaruuskilpailut eli Nordiska järjestettiin tänä vuonna Raaseporissa lampuri *Annika Paarvion* tahdittamana. Edellisen kerran PM-kisat vierailivat Suomessa vuonna 2011, Kotikosken lammastilalla Somerolla. Paarvio on todellinen voimahahmo suomalaisessa paimennuksessa käyttettyään jo 30 vuotta työkoiraa ja kilpailtuaan vuosikausia kotimaisella ja kansainvälisellä tasolla hyvin tuloksin. Vahvan kokemuksen omaavan konkaritiimin järjestelyille satoi kiitosta niin kisaajien kuin yleisön puolelta. Varikot toimivat ja lammasyhdyt olivat tasalaatuisia. Korkeatasoinen pohjoismainen paimennus- ja koiran työkäyttö näkyivät hienoina läpisaatuina suorituksina ja taidokkaana eläinten käsittelynä. Suomalaisen tason nousu heijastui ilahduttavasti tuloksissa.

Kilpailupaikat Pohjoismaiden kesken määräytyvät vuosittain aiemman kilpailumenestyksen perusteella. Yhteensä tänä vuonna PM-kilpailuihin osallistui 42 koirakkoa Suomesta, Ruotsista, Tanskasta ja Norjasta. Suomessa paikkoja oli nyt 12. Karsinnoissa jokainen koirakko sai startata kaksi kertaa. Lietolainen Anja Lehtiö häikäisi hallituilla ja tehokkailla radoilla kahden koiransa BB Coelin ja Kemi Rhysin kanssa ja varmisti itselleen kaksi paikkaa finaaliin. Kahdeksanvuotias Walesin tuontiurossa Kemi Rhys onnistui tiukassa pistekamppailussa voittamaan karsinnat vain pienellä erolla toiseksi tulleen Ruotsin *Karin Söderbergin* ja Vallhunden Been edestä. Viime vuoden maailmanmestari Jaran Knive jätettiin karsintojen neljänneksi ruotsalaisen *Anja Holgerssonin* ja Random Sodin taakse. Vaikeutettuun, kansainvälisen tason tuplahaku- ja suurijakofinaaliin valikoituvat karsintapäivien yhteistuloksen perusteella parhaimmat 16 koirakkoa. Kiteeläinen luomuemo ja lammastilallinen *Minna Eronen* Heilin kanssa nousi myös varmalla esityksellä finaaliin suoriutuen siellä kuivin jaloin ehjään ja loppuun asti saatuun suoritukseen. Torbjörn Jaran Knive kuitenkin häkellytti finaaliin

Bordercollie liikuttaa pientä laumaa.

Kuva: Paula Immonen

osaamisellaan ja vei PM2018-voiton vuonojen maahan Bean avustuksella (159 pistettä). Toiseksi kipusi sympaattinen ja erittäin kokenut ruotsalainen *Karin Söderberg* Vallhunden Been kanssa (151 pistettä) ja kolmanneksi norjalaisohjaaja *Jan Briskeby* ja Torres (148 pistettä).

Irlantilainen PM-tuomari tyytyväinen

PM-kisat tuomaroinut pohjoisirlantilainen lampuri *Seamus Gallagher* löysi erot ja pystyi laittamaan kilpailijat oikeaan järjestykseen. Tuomarointilinja säilyi tasaisena koko kolmipäiväisen kisan lävitse. Pohjoismainen paimennus teki Gallagheriin vaikutuksen. Kisaajissa sekä varsinkin koirissa löytyi hänen mukaansa maailman tason osaajia.

Kisakausi huipentui SM-kisoihin Rantasalmella: Lehtiölle tupla-voitto

Rantasalmelaisen Putkisaloon kartanon isännöivät Suomen Paimenkoirayhdistyksen SM2018-kilpailut pidettiin 21.–23. syyskuuta. Suomen mestariksi paimensi tämän vuoden supersuoriutuja Anja Lehtiö koiransa BB Coel kanssa uusien kahden vuoden takaisen tittelinsä. Lehtiö kruunasi onnistuneen kisarupeamansa nappaamalla hopeaa toisen koiransa Kemi Rhysin kanssa. Tiukassa finaaliin kolmanneksi taistelivat *Leena Jussila* ja Valmis Mulder. Jussilan myötätuuli sattui oikeaan hetkeen, sillä hän varmisti karsintalauantain radan voitolla SM-finaaliin pääsyn lisäksi paikan myös vuoden 2019 maajoukkueessa. Neljänneksi tullut somerolainen lampuri

SUOMEN PM-EDUSTUSJOUKKUEESSA KILPAILIVAT

1.	Anja Lehtiö – BB Coel, kapteeni, Lieto	FINAALIIN
2.	Minna Eronen – Heili, Kitee	FINAALIIN
3.	Anja Lehtiö – Kemi Rhys, Lieto	FINAALIIN
4.	Leena Jussila – Valmis Mulder, Loviisa	jäi täpärästi finaalista, karsintojen sijoitus 18.
5.	Elisa Kotikoski – Bell, Somero	
6.	Michaela Wikberg – Borderliz Sune, Korsnäs	
7.	Kari Kotikoski – Sammy, Somero	
8.	Minna Pukkila – Dali, Pertteli	
9.	Marika Klossner – Jymy, Somero	
10.	Elisa Kotikoski – Musti, Somero	
11.	Juha Moisander – Sky, Orimattila	
12.	Johanna Hirvonen – Ronja, Juva	
13.	Minna Jokisaari – Wales, varakoirakko, Tyrnävä	

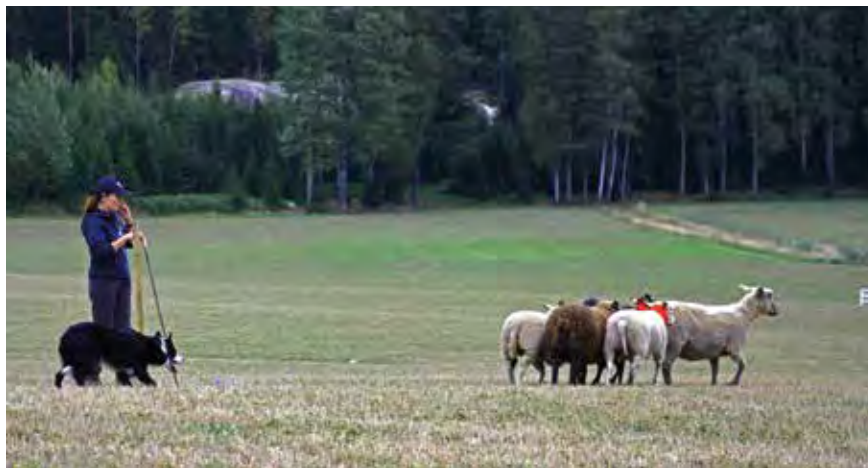
Kari Kotikoski hävisi pronssin harmitavasti vain muutamalla OLF-pisteellä kokonaispisteiden ollessa Jussilan kanssa samat.

Finaalin taso lupaa valoisaa tulevaisuutta kotimaiselle kilpapaimeennukselle

SM-kisojen finalisteja voi hyvällä omalla tunnolla onnitella huippuhienosta ja tasaisen varmasta loppukilpailusta. Tuplahakufinaaliin nousi vaikealla radalla jopa kolme ensikertalaista: rantasalmelainen *Anni-Mari Nuutinen* ja Raza, kiteeläinen *Santeri Käyhkö* ja BB Zac "Rhos" sekä luhankalainen *Jenni Uotila* ja Luv Tem. Lisäksi finaaliin pääsivät kahdella koiralla *Marika Klossner* ja Minna Eronen sekä kolmella koirallaan Anja Lehtiö. Finaalin ykköskunnaksi nousi vahva lammaspitäjä Somero neljällä finaalikoirakolla: Marika Klossner (2 finaalikoiraa), *Elisa Kotikoski* ja *Kari Kotikoski*.

Tuomarin tiukka puristus

Kisojen hymyilevä, mutta tiukkaakin tiukempi hollantilaistuomari *Ellen van der Zweep* nautti Suomesta täysin rinnoin. Hän arvosti tasaisia lammasyhmiä ja toimivia varikkoja sekä hyvin aikataulussa pysymistä. Putkisalon kartanon lampaat, huikean varmat järjestytyt ja yhteen hitsautuneen tiimin toiminta vakuuttivat. Van der Zweep on kotimaassaan ja Euroopassa näkyvä paimenkoira-aktiivi. Hänen puolisonsa on tämän vuoden EM-voittaja Serge van der Zweep. Pariskunta järjestää vuosittain kotitilallaan Heterenissä nuorten koirien EM-kilpailut (European Nursery Championships). Ellen kilpailee itsekin ja on tuomaroinut paljon, mm. nuorten koirien PM-kilpailut viime vuonna Norjassa. Hänen mukaansa kilpailusta kuin kilpailusta löydetään aina voittaja, mutta hyvät lampaat ja kunnon olosuhteet mahdollistavat huippusuoritukset, joista sekä kilpailijat että yleisö voivat nauttia ja oppia.

Kuva: Heli Ahonen

Anja Lehtiö ja Kemi Rhys suoriutuivat PM-karsintojen voittajiksi. Lehtiö vei SM-kisoissa tuplavoiton

SM2018 –TUPLAHAKUFINAALIN TULOKSET

Tuomari: Ellen van der Zweep, Alankomaat

Sija	Ohjaaja ja koira	Kotikunta	Yht.pisteet	OLF*
1.	Anja Lehtiö ja BB Coel	Lieto	142	93
2.	Anja Lehtiö ja Kemi Rhys	Lieto	136	81
3.	Leena Jussila ja Valmis Mulder	Loviisa	111	69
4.	Kari Kotikoski ja Sammy	Somero	111	65
5.	Elisa Kotikoski ja Bell	Somero	108	75
6.	Minna Eronen ja Heili	Kitee	99	53
7.	Michaela Wikberg ja Borderliz Sune	Korsnäs	94	65
8.	Minna Eronen ja Nick	Kitee	86	51
9.	Marika Klossner ja Woollandian Märta	Somero	83	56
10.	Santeri Käyhkö ja BB Zac	Kitee	82	47
11.	Anja Lehtiö ja Kemi Rhemy	Lieto	82	39
12.	Jonna Paasila ja Borderliz Magdalena	Vantaa	81	47
13.	Marika Klossner ja Jymy	Somero	73	44
14.	Anni-Mari Nuutinen ja Raza	Rantasalmi	55	37
15.	Jenni Uotila ja Luv Tem	Luhanka	43	14

*OLF = Outrun, lift, fetch, haun, noston ja luoksetuonnin yhteispisteet

OSTETAAN
karitsaa / lammasta ympäri Suomen

Hyvään hintaan!
Luomuhyväksyntä

puh.010 229 1021, Orimattila
www.vainionteurastamo.fi

Islannissa karitsat kasvavat vuorilaitumilla.

24. Internorden kokoontui lammasmaa Islannissa

Pohjoismaiset lammaspäivät osoittivat monet naapurimaiden huolet ja mahdollisuudet yhteisiksi.

Teksti ja kuva **Milla Alanco-Ollqvist**
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Islannin lammastalous perustuu edelleen vahvasti yhteislaidunnukseen. Maassa on vajaat puoli miljoonaa lammasta ja lihaa tuotetaan vuodessa 10,4 miljoonaa kiloa. Vientiin siitä menee noin 4 miljoonaa kiloa. Lammas on maan lihasektorin suurin tuotantoala, sen osuus Islannin lihantuotannosta on noin 34 prosenttia, kertoi *E.I. Bjarnason*.

Kaikki karitsat syntyvät keväällä, ja valtaosa laiduntaa kesän yhteislaitumilla. Syksyllä, kun lampaat kootaan yhteislaitumilta, osa karitsoista on jo teuraskypsiä. Loput otetaan tiloille loppukasvatukseen.

Kaikki lampaat ovat maan alkuperäisrotua, islanninlammasta. Sen sisällä on erillinen johtajalampaiden linja, jota on noin 1 500 yksilöä. Noin 90 prosenttia lampaista on mukana 1900-luvulla alkaneessa jalostusneuvonnassa ja tuotosseurannassa. Hallitus tukee järjestelmää ja tukea saavat vain järjestelmään kuuluvat tilat.

Vuosittain peräti 65 000 karitsalle, joka on kymmenesosa kaikista syntyneistä, tehdään jalostusarvostelu. Siihen kuuluu ulkomuotoarvostelu ja li-

hasmittaus. Siemennyspässit valitaan tuotosseurantajärjestelmästä. Siemennys on tärkeä osa jalostusta, noin 30 000 uuhua siemennetään vuosittain. Tiinehtyvyys siemennyksissä on noin 60 prosenttia.

Tautivastustuksen vuoksi maa on jaettu vyöhykkeisiin, joiden välillä ei saa tehdä elävien eläinten kauppaa. Yhtenä jalostustavoitteena on kaksi karitsaa uuhua kohden. Nykyisin karitsoja syntyy noin 1,8 per uuhi. Teuraiden laatua on jalostettu pitkään, minkä tuloksena lihasluokat ovat nousset ja teuraspaino on noussut 20 vuodessa 15 kilosta 17 kiloon. Teurastusikä ta-

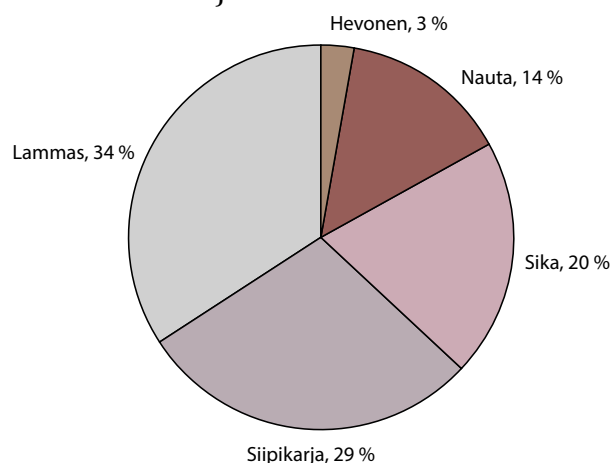
voite on 140 päivää. Ruhot luokitetaan teurastamoilla, ja tuloksia käytetään myös indeksien laskennassa.

Norjassa metsälaidunnus on yleistä

Norjassa on 45 000 lammastilaa, määrä on vähentynyt puolella 30 vuodessa, kertoi *L.E. Wallin* Norjan Sau o Geit-järjestöstä, joka vastaa lampaiden, vuohien ja koirien jalostuksesta Norjassa. Lampaita on 2,3 miljoonaa, ja maatalousmaata noin miljoona hehtaaria. Tästä 65 prosenttia on nurmea.

Lampaanlihaa tuotetaan 23–26 miljoonaa kiloa vuodessa ja sen osuus

Lihantuotannon jakautuminen Islannissa 2016

lihankulutuksesta on vajaat 10 prosenttia. Tilakoko on keskimäärin 75 uuhia, ja karitsoja syntyy keskimäärin 2,1 uuhia kohden.

Myös Norjassa tuotanto perustuu isoihin yhteislaidunalueisiin ja maisemanhoito on tärkeää. Potentiaalia tuotannon lisäämiseen on, sillä laidunmaata on paljon käyttämättä. Lampaat laiduntavat kotilaitumella 2–6 viikkoa. Yhteislaitumet ovat käytössä 15.6.–15.9. Pääosa karitsoista teurastetaan elo-marraskuussa ja loput tammi-helmikuussa. Pässirenkaat on olleet käytössä jo 50 vuotta, ja niitä on 150. 1 800 pässiä testataan ja niistä 300 valitaan elite-pässeiksi ja 15 prosenttia siemennyspässeiksi.

Laitumen merkitys ravinnon lähteenä on suuri, mutta runsaat viisi prosenttia lampaista menetetään laidunkauden aikana petojen ja muiden vahinkojen vuoksi. Muita haasteita ovat Wallinin mukaan lihan kulutuksen lasku, myrskyjen yleistyminen sekä maataloustukien vastustus politiikassa.

Ruotsissa hyödynnetään sesongit

Ruotsissa lammastiloja on 7 700 ja tilakoko on keskimäärin 33 uuhia tilaa kohden. Joukossa on siis sekä ammattilaisia että harrastajia. Teuraita tuotetaan runsaat 200 000 vuodessa. Luomun osuus on yli viidennes. Noin 305 000 lampaasta yli 243 000 ei ole tuotosseurannassa, jolloin ei ole tietoja rodusta, kertoi A. Carlsson.

Tuottajahinta on Ruotsissa laskenut viime vuosina, ja kausierot ovat isoja. Syksyllä teurastetaan suurin osa karitsoista, noin 30 000. Toinen piikki

on maaliskuussa, jolloin erikoistuneet tilat tuottavat markkinoille noin 18 000 teuraskaritsaa. Lähes kaikki liha myydään tuoreena. Haasteiksi Carlsson mainitsee heikon tuottavuuden, pienet tuet, peto-ongelmat, vaikeuden löytää keritsijöitä, loisonsongelmat sekä määräysten ja sääntöjen työllistävyyden. Mahdollisuuksina nähdään lampaan monipuolisuus, joka mahdollistaa suoramyyntiä, turismia sekä tulojen saamista luonnonhoidosta. Lammastalouden etu on myös, että kuluttajat haluavat ostaa turvallista ja lähellä tuotettua lihaa, kertoo Carlsson.

Roduista Ruotsissa ovat yleisimpiä gotlanninlammasta, gutefår, finull ja rya. Pieniä määriä on myös asenfåra, klow-sjöfåra ja jämtlandfåra. Näistä suurin karitsatuotos on finullilla. Gotlanninlampailla lisäarvoa saadaan taljoista.

Färsearilla lammastalous alkukantaisinta

Färsearten lammastalous on ehkä alkukantaisinta kaikista pohjoisen alueen maista. Siellä lampaat elävät lähes vapaina ja villeinä, koska ne laiduntavat ympäri vuoden. Tanskaan kuuluvilla saarilla on 440 isompaa noin 160 uuhien tilaa ja 1 000 pientä noin viiden uuhien pitäjää, kertoi S. Patursson.

Tiloilla on käytössä laaksossa sijaitsevat talvilaitumet ja vuorilla sijaitsevat kesälaitumet. Kesällä tarvitaan 0,5 hehtaaria uuhia kohden, talvella 0,2 hehtaaria. Osittain liian isojen lammasmäärien vuoksi on tapahtunut eroosiota. Sitä vältetään pienentämällä lammasmääriä sekä lisäämällä eläinten lisäruokintaa. Varsinkin talvikautena suositellaan lisäruokintaa.

Viiden vuoden aikana tehdyissä tutkimuksissa on huomattu, että varsinkin 1–2-vuotiaat hyötyvät lisäruokinnasta. Täydennysruokinnan lisäksi lampureita ohjataan huomioimaan sääolot, kuntoluokittamaan eläimiä ja tekemään kevyitä säänsuojia. Karitsamäärä on noussut ensikoilla 0,76 karitsasta 0,88 karitsaan ja 2-vuotiailla 1 karitsasta 1,3 karitsaan. Saarella on 75 000 uuhia, ja lihantuotanto on 925 tonnia. Teuraiden ruhopainot ovat 13–17 kilon välillä.

Norjassa mallikas villan laatuja järjestelmä

Norjassa tuotetaan vuosittain miljoona kiloa villaa. Aiemmin mietittiin, miten villasta päästään eroon. Sitten maahan perustettiin villakeskus, jotta villasta saataisiin kulujen sijaan tuloja. Se vaatii villan lajittelua ja tuotteistusta. Laatuluokkia muutettiin perustamalla entisten 52 luokan tilalle 16 luokkaa. Lajitteluun on koulutettu 45 lajittelijaa ja villaeristä lähetetään lisäksi näytteitä villalaboratorioon. Luokituksessa otetaan huomioon villan tyyppi, kuidun pituus, hienous, tapulit, kimmoisuus, kuolleet kuidut, huopuneisuus, väri (valkoisuus) ja roskien määrä.

Laatuvillaa tulee nyt 66 tonnia 1-luokkaista ja tuplasti enemmän 2-luokan villaa. Parasta hintaa maksetaan valkoisesta hienovillasta.

Norjassa valtio tukee villantuotantoa. Suurin osa lampaista keritään teurastamoilla, joissa työn on oltava nopeaa. Lajittelu onnistuu tästä huolimatta. Myös keritsijöitä koulutetaan aktiivisesti.

Lammasyhdistys Facebookissa

Lampurin sähköiset kanavat

SLY:n verkkosivut lammasyhdistys.fi

Eläinvälityskanava lammasnetti.fi

Tietopankki lammaswiki.fi

Lammasneuvonta proagria.fi/lammas

Jäsenetu suoramyyntitiloille: yhteystiedot suoramyyntisivulle ja karttaohjelmaan. Sivun ja kartan päivitykset: eila.pennanen@lammasyhdistys.fi

Tiedustelut: Marjo Simpanen

marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi puh. 044 973 7000

Islantilaisessa tutkimuslampolassa 650 lammasta

Arvostelujen ja ultraäänimittausten tuloksena eläinaines on erinomaista ja pässejä saadaan siemennyskäyttöön vuosittain.

Teksti ja kuvat **Milla Alanco-Ollqvist**
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Internordenin opintoretkellä vierailtiin Reykjavikin pohjoispuolella Hesturin tutkimuslampolassa, jossa on 650 lammasta. Peltoa on 90 hehtaaria säilörehulla ja lisäksi käytetään yhteislaidunnusta kesäkaudella. Pariskunta on ollut tilanhoitajina nyt kolme vuotta. Lampaiden tutkimusta on tehty jo vuodesta 1957 asti.

Eläinaines on jalostettu laadukkaaksi ja pässejä saadaan siemennyskäyttöön vuosittain, joka on suuri kunnia. Karitsointi on huhtikuun lopulla. Karitsoita syntyy 1,97 uuhtha kohden. Parhaille 70 uuhelle käytetään keinosiemennystä, jonka onnistumisprosentti on peräti 75.

Talvella tutkimuslampolassa harjoittelee opiskelijoita. Lampolarakennuksia on kaksi. Niissä on suurimmaksi osaksi ritalälattiat, kuten maassa muuallakin. Kuivikkeiden saanti on hankalaa. Uuhet ovat karitsoinnin jälkeen kolme päivää kuivikepohjalla, jonka jälkeen ne siirretään ritaläpohjaiseen ryhmäkarsinaan. Nuorille uuhille annetaan lisäruokintana viljaa kolmen kuukauden ajan, vanhemmille kolme viikkoa ennen karitsointia. Ruokinta tehdään käsin työnnettävillä vaunuilla, jotka täytetään paalinrepijän avulla. Ruokinta-aitaa voidaan siirtää kätevästi leveämmäksi ja kapeammaksi. Tulevaisuuden haasteena tuotannon jatkumiselle on lihan hinnan lasku. Teuraspainojen keskiarvo on 16 kiloa.

Ásgardur lammastila

Seminaarin puheenjohtaja *Eyjólfur Ingvi Barnasonin* lammastilalla on 400 uuhtha ja 15 siitospässää. Säilörehua viljellään 44 hehtaarilla. Tänä vuonna normaalia sateisempi ja kylmempi kesä vaikutti laidun kauden aloituksen myöhästymiseen. Karitsoista 200

Lampaiden sisäkarsinat ovat usein kapeita ja ritaläpohjaisia.

Seminaarin puheenjohtaja *Eyjólfur Ingvi Barnasonilla* on 400 uuhtha.

lähtee teuraaksi heti, kun ne on haettu kotiin laitumilta elokuussa. Silloin Amerikan markkinoilta saa korkeimman hinnan lihasta. Loput 200 karitsaa lähtee myöhemmin teuraaksi. Teuraspainojen keskiarvo on 17 kiloa. Tila ei ole innostunut uusista koneista, vaan käyttää kuivaa heinää, jota varten on latokuivuri. Lisäksi käytetään esikuivattua säilörehua. Korsirehut jaetaan ruokinta-aitojen päällä pyöriällä kulkevalla vaunulla. Täysrehua käytetään karitsoiden loppukasvatuksessa ja uuhille imetysaikana. Rokotuksia käytetään säännöllisesti.

Opintoretken oppaana toimi *Ólafur Dýrmundsson*. Lammasteittolounas syötiin lypsykarjatilalla, jossa oli myös juustola tilamyymälöineen. Myynnissä oli juuston lisäksi skyrakkaa, jäätelöä ja lihaa. Vieraita käy noin 15 000 kesässä.

Lampaat kerätään yhteislaitumilta syksyllä pyöreisiin erottelulaitauksiin, jossa ne lajitellaan tilojen omiin lokeroihin.

Tyypillinen lampola ulkoa.

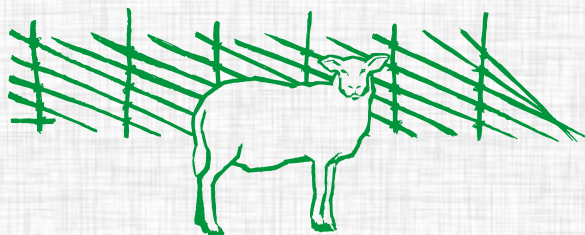
Kokeiluja erilaisista lattiamateriaaleista.

Pyörillä kulkeva työnnettävä ruokintavaunu.

MAAN PARHAISTA ANTIMISTA

LUOMU

JO VUODESTA 2005

UUTTA LUOMUSSA LAMPAILLE

LAMMAS-TÄHTI
280 LUOMU

LAMMAS-TÄHTI
LUOMU

**Uusi maittava
valkuastiiviste luomulampaille**

**Uudistettu vahva ja
energiapitoinen luomutäysrehu**

Uusi rehu sisältää runsaasti valkuaista ja lampaan tarvitsemia kivennäis- ja hivenaineita sekä vitamiineja, eikä siihen ole lisätty kuparia. Tuote sopii erinomaisesti täydentämään tilan omaa luomuviljaa: lisäksi tarvitset vain vettä ja heinää tai säilörehua.

Uudistetun luomurehun energia tulee luomukaurasta ja -ohrasta. Valkuaislähteenä ovat luomurypsipuriste ja luomuhärkäpapu. Kivennäiset, vitamiinit ja hivenaineet on säädetty lampaan tarpeen mukaan.

- 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoina
- 4,5 mm:n raekoko
- energiaa 12,6 MJ/kgka
- raakavalkuaista 280 g/kgka

- 40 kg:n säkeissä ja 960 kg:n lavoina
- 3 mm:n minirae
- energiaa 12,1 MJ/kgka
- raakavalkuaista 193 g/kgka

**KINNUSEN
TÄHTI
REHUT**

Murron tie 2
91600 Utajärvi
p. 08 514 4700
www.kinnusenmylly.fi

Eläintautien seuranta – perässä kulkua?

Seurantatutkimuksilla luodaan kokonaiskuva taudin esiintymisestä eläimissämme, mutta ne eivät koskaan korvaa eläinten terveyden ja hyvinvoinnin päivittäistä tarkkailua

Ulla Rikula, erikoistutkija, Evira

Eläimistä vastaavan tai muun eläinten kanssa toimivan henkilön on viipymättä ilmoitettava kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon, jos hän epäilee eläimissä vakavaa tai uutta eläintautia. Joukkosairastuminen, joukkokuolema tai muutokset eläinten käyttäytymisessä tai tuottavuudessa voivat synnyttää tautiepäilyn. Eläimistä vastaava henkilö on avainasemassa, koska hänellä on ajantasainen tieto eläinten terveydestä.

Mitä seurantatutkimukset ovat?

Seurantatutkimukset ovat joko EU:n vaatimuksesta tai Suomen viranomaisen, eläintautiasiantuntijoiden ja elinkeinon kansallisesti tärkeäksi katsomien bakteeri-, virus- tai prionitautien varalta tehtäviä koko maan kattavia tutkimuksia. Vain edustavalla näytteenotolla ja tutkimuksilla selviää, mikä taudin tilanne meillä Suomessa on. Voimme joko osoittaa, että kyseistä tautia ei meillä esiinny tai selvittää, missä ja miten paljon tautia esiintyy. Monia uusia seurantaohjelmia käynnistyi 1990-luvun alussa, kun Suomi oli liittymässä EU:hun. Kun taudin esiintymisestä saadaan käsitys, voidaan päättää rajoitetaanko taudin leviämistä tai pyritäänkö taudista kokonaan eroon.

Miten eläintaudit luokitellaan?

Eläintautilaissa 441/2013 taudit luokitellaan sen mukaan, kuinka paljon vahinkoa ne aiheuttavat kotieläinten pidolle, vahingoittavatko ne luonnonvaraisia eläinkantoja, haittaavatko tai estävätkö ne eläinten tai eläinperäisten tuotteiden vientiä ja kauppaa, tarttuvatko ne ihmisiin vakavin seurauksin ja kuinka helposti ne leviävät.

Eläintaudit jaetaan vastustettaviin, ilmoitettaviin ja muihin eläintauteihin.

Vastustettavat eläintaudit jaetaan kolmeen luokkaan: 1. helposti leviävät esim. suu- ja sorkkatauti, sinikielitauti, lammas- ja vuohirokko, pienten märehtijöiden rutto eli PPR-tauti, 2. vaaralliset eläintaudit esim. bruselloosi (*Brucella melitensis*-tartunta), rabies ja klassinen scrapie ja 3. valvottavat eläintaudit esim. *Brucella ovis*-tartunta, maedi-visna ja CAE-tauti. Näistä taudeista meillä on todettu klassista scrapieta vuohella vuonna 2005 ja maedi-visnaa lampailla 2006. Epätyypillistä scrapieta todetaan muutamalla lampaalla vuosittain, uusimmat tartunnat ovat keväältä 2018.

Ilmoitettavia lampaiden ja vuohien tauteja ovat esimerkiksi orf, Q-kuume, listerioosi ja sorkkamätä. Ilmoitettavia tauteja ei lakisääteisesti vastusteta, mutta niiden toteamisesta on ilmoitettava eläinlääkintäviranomaisille. Meillä todetaan vuosittain orf- ja listerioositapauksia lampailla. Sorkkamätä on monisyytauti, joka ehdottomasti kannattaa pitää poissa katraistamme.

Suomen eläintautitilanne on kansainvälisesti katsottuna erinomainen. Tämä on sen ansiota, että elävien eläinten tuonti on ollut aina vähäistä ja hyvin harkittua. Elävien eläinten sijasta on mieluummin tuotu spermaa tai alkioita, jolloin tautiriski on pienempi.

Mitä tauteja lampaista ja vuohista tutkitaan vuosittain?

Vuosittain tutkitaan klassista scrapieta, bruselloosia ja maedi-visnaa ja CAE-tautia. Scrapie on lampaiden ja vuohien prionitauti, jonka seuranta EU säätelee ja osittain myös rahoittaa. Näytteitä otetaan koko maan alueelta itsestään kuolleista ja sairaana lope-

tetuista yli 18 kk:n ikäisistä lampaista ja vuohista. Raatojen keräilyalueella näytteet otetaan raatojen käsittelylaitokselle toimitetuista lampaista ja vuohista. Raatojen keräilyalueen ulkopuolella katraista, joissa on pysyvästi yli 50 uuhta tai kuttua, vähintään yksi näyte vuosittain on toimitettava tutkittavaksi. Kunnaneläinlääkäri vastaa näytteiden lähettämisestä. Näytteitä otetaan myös teurastettavista yli 18 kk:n ikäisistä lampaista ja vuohista, jotka ovat näivettyneitä tai joilla on hermosto-oireita tai jotka on hätäteurastettu. Näytteenotosta vastaa teurastamon tarkastuseläinlääkäri. Laboratoriossa eläimen aivorunko- ja pikkuaivonäytteistä tutkitaan, onko niissä vääränlaista prionia.

Bruselloosi (*Brucella melitensis*) on bakteeritauti, joka voi tarttua myös ihmiseen, ja EU edellyttää näitä tutkimuksia. Tautia ei ole koskaan todettu meillä pienissä märehtijöissä.

Maedi-visnaa ja CAE-tautia vastustetaan vapaaehtoisella terveysvalvontaohjelmalla. Kyseessä on hitaasti etenevä lampaiden ja vuohien virustauti. Maedi-visnanäytteet tutkitaan myös bruselloosin varalta, mutta näytemäärä ei ole riittävä. Siksi tänä vuonna lampaista otetaan näytteitä myös teurastuksen yhteydessä. Satunnaisotokseen on arvottu 30 % katraista, joissa on yli 10 uuhta/kuttua. Teurastamolla näytteenotosta vastaa tarkastuseläinlääkäri, näytteitä on pyydetty eniten lampaita teurastavista teurastamoista. Bruselloosi- ja maedi-visna-tutkimuksissa etsitään eläinten veriseeruminäytteistä vasta-aineita.

Maedi-visna löytyi tautiseurannan ansiosta

Uskoimme 1990-luvun alussa, että maamme on vapaa maedi-visnasta. Seurantatutkimuksissa paljastui, että

”On viipymättä ilmoitettava kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon, jos hän epäilee eläimissä vakavaa tai uutta eläintautia.”

meillä esiintyi maedi-visnaa. Tauti tuotiin maahamme vuonna 1981 lampaiden mukana. Lampaat olivat karanteenissa ja ne tutkittiin taudin varalta. Osalla lampaista todettiin maedi-visnavasta-aineita ja ne hävitettiin. Ne lampaat, joilla ei todettu vasta-aineita, pääsivät maahan. Taudin alkuperän selvittyä, kaikki kontaktikatraat tutkittiin. Onneksi maedi-visna ei ollut levinnyt laajasti ennen sen havaitsemista. Leviämistä hidasti varmasti se, että monella tilalla ainoa katraaseen ostettu eläin oli muutaman vuoden välein vaihtuva pässi. Maedi-visnaa todettiin vuosina 1994–1998 kaikkiaan 14 lammastilalla, joilla oli yhteydet tuontilampaisiin. Vuonna 2001 maedi-visna todettiin yhdellä vuohitilalla. Vuonna 2006 tauti todettiin yhdellä lammastilalla, joka oli liittymässä maedi-visna vastustusohjelmaan. On todennäköistä, että kyseinen katra oli saanut tartunnan pässin tuomana, mutta valitettavasti tilan kirjanpito ostoeleimistä oli puutteellinen. Maedi-visnan vastustusohjelma on edelleen olemassa. Maedi-visna on esimerkki taudista, jossa yksi tutkimus ei vielä varmista sitä, että katra on taudista vapaa. On mahdollista, että maedi-visnaa on meillä vieläkin joissakin katraissa, joita ei ole koskaan tutkittu taudin varalta.

Tuota laatukaritsaa!

Raamikas ja nopeakasvuinen lihalammasrotu, sopii myös risteytyskäyttöön. Huolellinen laiduntaja, erinomainen rehunkäyttäjä.

PROAGRIAN LAMMAS- JA VUOHITIIMI

Sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

Toimistojen yhteystiedot: www.proagria.fi

UUSIMAA, PIRKANMAA, VARSINAIS-SUOMI, SATAKUNTA JA HÄME SEKÄ KYMENLAAKSO JA ETELÄ-KARJALA

E = Etelä-Karjala, H = Häme, K = Kymenlaakso, P = Pirkanmaa, U = Uusimaa

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Kaie Ahlskog, p. 0400 731 811, *Marja Jalo-Ryynänen*, p. 040 572 8387

tallennukset ja todistukset: *Merja Hietamäki*, p. 050 345 5449

TALOUSASIAANTUNTIJAT

Etelä-Suomi: *Anna Turunen*, p. 040 595 7543

Länsi-Suomi: *Elina Heliander*, p. 043 825 1223

INVESTOINTIPALVELUN YHTEYSHENKILÖT

Etelä-Suomi: *Osmo Piekkari*, p. 040 709 2471 (H), *Jarmo Keskinen*, p. 0400 461 712 (U),

Tatu Rantanen, p. 040 595 1421 (K), *Juha Tynkkynen*, p. 0400 358 667 (E),

Katri Myrsky, p. 050 518 4611 (P)

Länsi-Suomi: *Seppo Jokiniemi*, p. 050 66 471

NURMENTUOTANNON ASIAANTUNTIJAT

Etelä-Suomi: *Asko Laapas*, p. 040 721 9991 (E, K), *Tuomas Granni*, p. 0400 859 339 (H),

Esko Havumäki, p. 040 742 4981 (P), *Henna Aapro*, p. 043 824 9400 (H, K, U),

Ville Alitalo, p. 040 148 8996 (H, U)

Länsi-Suomi: *Anu Ellä*, p. 040 180 1260, *Riikka Mäkilä*, p. 040 180 1560

ETELÄ- JA POHJOIS-SAVO, POHJOIS-KARJALA

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Sari Heltelä, p. 040 593 7528, *Jarmo Piiparinen*, p. 040 678 4212

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Etelä-Savo: RUOKINNAN SUUNNITTELU *Niina Saastamoinen*, p. 040 735 9912,

NURMI *Anna-Maria Kokkonen*, p. 043 825 5371, **TALOUS** *Vuokko Ahonen*, p. 040 524 9945

Pohjois-Savo: **TALOUS** *Tuomo Rissanen*, p. 040 563 8749

ETELÄ- JA KESKI-POHJANMAA, KESKI-SUOMI, ÖSTERBOTTENS SVENSKA LANTBRUKSSÄLLSKAP

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Sini Sillanpää, p. 043 825 0526, *Milla Alanco-Ollqvist* p. 040 706 0558

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Keski-Pohjanmaa: **TALOUS** *Teemu Kinnunen*, p. 040 534 2166,

NURMI *Sari Harju*, p. 040 523 4114, **LUOMU** *Jari Tikkanen*, p. 0400 162 147

Keski-Suomi: **TALOUS** *Hannu Laitinen*, p. 0400 321 907,

NURMI *Juhani Peltola*, p. 043 826 9719

Österbotten: **TALOUS** *Tor-Erik Asplund*, p. 050 386 5922

Etelä-Pohjanmaa: **TALOUS** *Marjut Viitasalo*, p. 040 353 0227,

LUOMU *Essi Tarsia*, p. 043 826 6769, **NURMI** *Sari Vallinhevi*, p. 040 076 4217

OULU, KAINUU JA LAPPI

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Lappi: *Johanna Alamikkotervo*, p. 043 827 1443

Oulu ja Kainuu: *Heini Rautiola* (äitiyslomalla), sijaisena *Milla Sirviö*, p. 043 827 2999

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Pohjois-Pohjanmaa: **LUOMU** *Anna-Leena Vierimaa*, p. 0400 138 733,

NURMI *Jari Vierimaa*, p. 043 826 6492, **TALOUS** *Esko Viitala*, p. 0400 286 033

Kainuu: **TALOUS** *Tarja Poikela*, p. 0400 386 274

Lappi: **TALOUS** *Pekka Kummala*, p. 0400 260 103

ÅLAND

Ålands Hushållningssällskap, p./tel 018 329 644 tai/eller

0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax

Föreningen Ålandsfåret r.f. (ahvenanmaanlammasta koskevat asiat) *Majja Häggblom*, majja.h@majjas.ax, p./tel 040 742 8967

Tiedätkö millainen on katraasi utareterveys?

Utaretulehduksia esiintyy tavallisimmin 2–4 viikkoa karitsoinnin jälkeen ja vierotuksen yhteydessä. Vakava tulehdus voi aiheuttaa uuhien äkillisen kuoleman.

Utaretulehduksen aiheuttamat kustannukset muodostuvat hoito- ja lääkityskuluista, lisääntyneestä työmäärästä, uuhien enenaikaisesta poistosta ja karitsoiden huonommasta kasvusta. Sairas eläin on aina hoidettava.

Äkillinen utaretulehdus pitää hoitaa heti

Utaretulehduksia on erilaisia – äkillisiä, piileviä ja kroonisia. Äkillisessä utaretulehduksessa oireet ovat voimakkaat. Uuhi on selvästi kipeä, totinen, syömätön ja kuumeinen. Karitsat huutavat, koska maidontuotanto tulehtuneesta utarepuoliskosta on vähentynyt, loppunut kokonaan tai maito on karitsoille vastenmielistä. Tulehtunut utarepuolisko on kova ja maito on kokkareista, vetistä tai oudon väristä. Joskus utarepuolisko on väriltään sini-violetti ja kylmän nihkeä. Sinertävä väri voi jatkua utareesta aina mahan alle saakka. Ole yhteydessä eläinlääkäriin, jos huomaat uuhessasi yleisoireita. Eläinlääkäri hoitaa eläintä yleensä antibiooteilla ja kipulääkkeillä. Omistajalle jää sairastuneen uuhien tukihoito, utarepuoliskon tiheä lypsy ja karitsoiden lisäruokinta. Sairastunut uuhi karitsoineen tulee eristää muusta katraasta, koska nälkäiset karitsat saattavat levittää tartuntaa toisiin uuhisiin. Valitettavasti osa vakavasti sairastuneista uuhista kuolee, vaikka hoito aloitettaisiin nopeasti. Jos ensiapu viivästyy tai uuhta ei haluta hoitaa, se tulee lopettaa.

Karsi kroonikot ja havaitse maitovarkaat

Piilevää utaretulehdusta on uuhella vaikea havaita. Piilevä utaretulehdus vaikuttaa tuotetun maidon määrään ja karitsoiden kasvuun. Piilevä tulehdus voi parantua itsestään ummessaoloaikana, se voi pahentua äkillisesti esimerkiksi karitsoinnin yhteydessä tai muuttua krooniseksi ongelmaksi.

Neljä maitovarasta yrittää löytää paikkaa ystävällisen varaamon vierestä. Varkaat tunnistat tummasta etupäästä.

Utareet tutkitaan käsin tunnustellen karitsoinnin ja vierotuksen yhteydessä sekä astutusryhmiä tehtäessä. Utarekudoksessa voi tuntua kovia möykkyjä, paiseita tai arpia paiseista, jotka ovat auenneet utarekudoksen pintaan. Toinen utarepuolisko voi olla kokonaan arpikudosta täynnä, kova, eikä se tuota maitoa. Imetysaikana katraassa saatetaan havaita yksittäinen tai useampi pään alueelta likainen karitsa. Nämä ovat imeneet maitoa vierailta uuhilta ja uuhet ovat virtsanneet niiden päälle. Karitsoiden emä tulee etsiä uuhiryhmästä ja tutkia uuhi ja sen utare huolellisesti. Taustalla voi olla utaretulehdus ja sen aikaansaama maidon vähyys, utaresairas uuhi karitsoineen kannattaa eristää muista.

Ummessaoloaikana utarekudos on levossa ja osa lievistä tulehduksista paranee itsestään. Jos uuhien utareissa on selviä epänormaaleja muutoksia vielä ummessoloajan jälkeen astutusryhmiä koottaessa, uuhta ei pidä enää astuttaa vaan se karsitaan.

Ota sairastuneelta maitonäyte

Utareongelmaisten maitonäytteitä voi-

daan lähettää tutkittavaksi laboratorioon. Tutkimustuloksista on apua selvitetessä utareterveystilannetta eläinlääkärin kanssa. Maailmalla uuhien utaretulehduksista on todettu samoja bakteereita kuin naudoilla. Äkillisiä utaretulehduksia aiheuttavat esimerkiksi *Staphylococcus aureus*, *Escherichia coli* ja *Mannheimia haemolytica*. Piileviä utaretulehduksia aiheuttavat usein koagulaasinegatiiviset stafylokokit (KNS). Varsinaista tutkimustietoa uuhien utaretulehduksen aiheuttajabakteereista Suomessa ei tällä hetkellä ole.

Puhtaus ja hyvä ruokinta tukevat vastustuskykyä

Riski sairastua utaretulehdukseen on suurempi vanhoilla, laihoilla, runsasmaitoisilla ja useita karitsoita imettävillä uuhilla. Ympäristön olosuhteista likaisuus ja kosteus sekä ahtaus lampolassa altistavat utaretulehdukselle. Hyvä kuivitus ja puhtaus ovat erityisen tärkeitä karitsointi- ja imetysaikana. Tuottavat utareet ovat herkkiä myös vedolle, jota tulee välttää erityisesti alkukevällä. Lopputiineydessä uuhi

Kuttulan utareterveystyö

Hyödynnä saatavissa oleva tieto	Tankkimaidon soluluvut Tankkimaidon bakteerimääritykset Utaretulehdusnäytteiden tulokset Lypsykoneen huoltoraportit
Kiinnitä huomiota olosuhteisiin	Onko kutuilla riittävästi tilaa? Kuivitus Yleinen puhtaus
Tutki lypsylaitteisto	Yleinen puhtaus Vedinkumit, tiivistet Alipainepumpun toiminta
Tutki utareet	Vertaa utarepuoliskoja toisiinsa: maidon ulkonäkö, kuumotus, turvotus, aristus, patit, vammat, utareen tyven imusolmukkeet, tee solutesti
Lähetä maitonäytteitä tutkittavaksi laboratorioon	Kutut, joilla solutesti reagoi erittäin voimakkaasti Kutut, joilla utarepuoliskossa tai vetimessä poikkeavaa Ensimmäistä kertaa poikineet kutut, joilla oireita

Maidon muuttunut väri viittaa utaretulehdukseen. Lehmien solutestiä voi käyttää myös vuohilla ja lampailla.

tarvitsee runsaasti energiaa ja valkuaisista kasvavien sikiöiden ja ternimaidon muodostukseen ja imetyskaudella riittävään maidontuotantoon. Viero-
tustavalla on merkitystä sairastumisriskiin. Katraalle sopiva viero-
tustapa riippuu ruokintatekniikasta, rodusta, karitoiden kasvuista ja la-
itumista. Jos katraassa on paljon utareongelmia, myös viero-
tustapa kannattaa tarkistaa.

Vain terveiden kuttujen ja uuhien maitoa ihmisravinnoksi

Ihmisravinnoksi lypsettävän maidon on oltava peräisin eläimistä, joiden terveydentila on hyvä. Eläimillä ei saa olla mitään oireita tartuntataudeista, jotka voisivat tarttua ihmisiin maidon välityksellä. Eläimillä ei saa olla merkkejä sairauksista, joka voi johtaa maidon saastumiseen, niillä ei saa olla vuotoa sukuelimistä, ei ripulia tai kuumetta aiheuttavaa suolistosairautta, ei tunnistettavaa utaretulehdusta tai maidon laatuun vaikuttavia utarehaavoja. (Eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygieniasetus (EY) N:o 853/2004).

Tarkkaile lypsylle tulevien vointia. Jos vointi poikkeaa jollain tavoin muista

eläimistä, tarkista yksilö huolellisesti ja mittaa kuume. Sairaana eläimen maito voi toimia ihmiselle vakavien tautien välittäjänä. Siksi huonovointisen, kuumaisen tai utarevikaisen maito täytyy lypsää eroon.

Tutki utare ennen lypsä. Tarkasta utareen ja vedinten iho ja tunnustele molemmat utarelohkot ja vetimet huolellisesti lämmön, turvotuksen, vammojen ja pattien varalta. Utareongelmia epäiltäessä tunnustele utare myös lypsän jälkeen.

Tarkista maidon väri ja ulkonäkö. Vertaa utarelohoja ja vetimiä toisiinsa. Lehmille tarkoitetun solutestin avulla voi verrata vedinten maitoa toisiinsa. Vuohenmaito on todennäköisesti laadultaan hyvää, jos solutestiaine reagoi maitoon tuottaen vain vähän limaa. Vuohen utarekudoksesta erittyy maitoon veren valkosolujen lisäksi myös muita soluja. Kaikki nämä reagoivat solutestiaineen kanssa, jolloin vuohenmaidon limamuodostus solutes-
tissä on usein runsasta. Erittäin voimakas limanmuodostus voi olla viite utaretulehduksesta, erityisesti jos eläimellä on myös muita oireita. Varmuu-

Kuolioinen utaretulehdus lampaan vasemmassa utarepuoliskossa.

den asiasta saa vain lähettämällä maitonäytteen tutkittavaksi laboratorioon.

Hyvän utareterveyden ylläpitäminen on monen tekijän summa. Eläintehyys, puhtaus ja hyvä kuivitus, lypsykoneen kunto, lypsyjärjestys sekä eläinten muu terveys vaikuttavat asiaan. Ongelmatilanteissa kannattaa jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa kääntyä eläinlääkäriin puoleen. Utareterveyskäynnillä käydään läpi kunkin katraan altistavia tekijöitä ja tehdään yhdessä toimintasuunnitelma tilanteen parantamiseksi.

Johanna Rautiainen

eläinlääketieteen lisensiaatti, Lammasmaailma Oy:n asiantuntijaeläinlääkäri

Miia Kontturi

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri Evira, Eläinten terveyden- ja lääkitsemisen yksikkö

Eeva Mustonen

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri ELT, Helsingin yliopiston Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osasto Mäntsälässä

Kuvat Eläinlääketieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Alpine-vuohia luomutilalla. Vuohet pääsevät laitumelle huhti-kuun alusta syyskuun loppuun.

Ranskassa vuohenmaidon tuotanto on tehokasta ja vaikuttavaa

Vuohitalous elinkeinoksi -hankkeen asiantuntijat kävivät tiedonhakumatkalla Länsi-Ranskassa sijaitsevalla Nouvelle-Aquitaine alueella heinäkuussa 2018. Tavoitteena oli selvittää, kuinka asioita tehdään yhdessä Euroopan, ja jopa maailman, vuohitalouden kärkimaassa.

Teksti **Juha Pennala** ja **Milla Alanco-Ollqvist**
Kuvat **Juha Pennala**

Nouvelle-Aquitaine on Ranskan vuohituotannon keskitymä. Siellä tuotetaan noin 39 prosenttia Ranskan vuohenmaidosta. Kaikki viisi tilavierailukohdetta sijaitsivat Nantes:ista kaakkoon sijaitsevan Niort:in läheisyydessä. Vierailukohteista neljä on tavanomaisessa viljelyssä eläinmäärien ollessa 200–900 kutun välillä. Yksi vierailukohde harjoittaa luomutuotantoa ja he jatkopaljastavat itse maidon juustoksi. Siellä kuttuja on vain 80, mutta lisäarvoa saadaan itse jalostetulla juustolla. Yhdellä tilavierailukohteella tuotanto painottuu eläinjalostukseen ja huippuyksilöiden myyntiin. Heillä keskituotos on 1360 litraa. Hankkeen asiantuntijoista retkelle pääsivät mukaan *Milla Alanco-Ollqvist*, *Johanna Mäntybarju* ja *Juha Pennala*.

Rakennukset

Tuotantorakennukset ovat melko kevytrakenteisia. Toisin kuin Suomessa,

pakkanen ei juuri aiheuta ongelmia, koska kylmä jakso kestää vain noin kuukauden. Ranskassa kesän kuumuus ja kuivuus on tyypillistä, joten se pitää huomioida. Katoissa on eristys paahteesta säteilevää lämpöä vastaan, auringon paisteen puolella on lippoja suojaamassa suoralta paahteelta sekä hyvä ilmanvaihto. Harjoilla on tuuletusaukot ja seinissä verhoseiniä ja harvalaudoituksia. Ilman kiertoa lisätään propellityypisillä tuulettimilla.

Rakennuksissa ja navettakoneissa pidetään kustannukset alhaisina. Tärkeintä on, että kone tai rakennus vastaa tarvetta ja on teknisesti toimiva. Lypsytekniikkaan ja työn tehokkuuteen panostetaan enemmän. Tuotantotilojen toiminnallisuuden suunnitteluun on panostettu. Eläinten ja rehujen kulkureitit on tarkkaan suunniteltu, samoin kutturyhmien siirtely lypsylle. Yleensä kutut ja kilit olivat ovat eri rakennuksissa. Lypsykutut on ryhmitelty tuotostason mukaisesti. Karsi-

noissa on pinta-alaa minimissään 1,7 m²/kuttu. Kestokuivikepohjat, jossa päivittäin kuivutukseen kuluu olkea kilo per kuttu.

Isoja lypsykaruselleja

Lypsykoneina on takalypsyasemia ja karuselleja, mitoitus niin että lypsyy kuluu 1,5–2 tuntia per lypsy. Lypsylle tullaan kokoomatilasta tai suoraan karsinasta. Ennen lypsä utareita ei pestä, eikä oteta alkusuihkeita. Solujen yläraja on 1,5 miljoonaa. Sen ylitys laskee maidosta saatavaa hintaa. Kuttujen tuotoskausi kestää 300 päivää ja umpikausi 60 päivää. Kaikki kutut astutetaan joka vuosi. Kilejä syntyy keskimäärin 1,7–1,8. Uudistusprosentti on 30, joten keskimäärin tuotoskausia on kolme. Kutut lypsetään kaksi kertaa päivässä.

Ruokinta ja ruokintajärjestelmät

Vierailutiloilla ruokinta perustuu joko maissisäilörehuun tai sinimailasnurmeen. Nurmirehuissa oli lisäksi apiloita ja raiheinää, väkirehuina maissi, mailaspelletti, soija ja erilaiset tiivistehut. Yhdellä tavanomaisella tilalla on osittainen laidunnus ja luomutilalla laidunnettiin huhtikuun alusta syyskuun loppuun. Kuttuloissa on keskellä, karsinoiden välissä kulkeva ruokintapöytä. Ruokintapöytää vasten on lukkoparsiaita, jota hyödynnetään erilaisia toimenpiteitä varten kuten rokotukset, siemennys ja tiineystarkastukset. Rehun jakoon on käytössä monenlaista laitetta seosrehuvaunusta täysin automaattiseen väkirehuvauunuun ja putkiruokkijasta luomutilan ämpäriruokintaan.

Kilien kasvat

Kilit syntyvät helmikuussa ja syyskuussa. Heti syntymän jälkeen ne vieroitetaan emistä ja niille annetaan ternimaitoa. Kasvatukseen jäävät kilit nupoutetaan kahden viikon ikäisinä. Ensimmäiset kaksi kuukautta kilit saavat juomarehua. Seuraavat kaksi kuukautta annetaan täysrehua vapaasti. Siitä eteenpäin väkirehun määrää rajoitetaan. Tavoitteellaan 200 gramman päiväkasvua. Koko kasvatusajan on

väkirehun lisäksi tarjolla heinää vapaasti. Ensikot siemennetään 40 kilon elopainossa, jolloin ne ovat seitsemän kuukauden ikäisiä. Ylimääräiset kilit myydään 4–7 päivän ikäisinä jatkokasvatukseen Espanjaan. Vuodenajasta riippuen kilit maksetaan 2–7 euroa per kpl. Jatkokasvatamossa kilit kasvatetaan 6,5–10 kg ruhopainoon. Kilinlihasta maksetaan 2,5 euroa kilolta.

Mittalypsyt sujuvasti

Noin 40 prosenttia lypsykutuista kuuluu tuotosseurantaan. Päärotuina ovat saanen ja alpine mutta myös omia alkuperäisrotuja löytyy. Tiloilla tehdään 7–9 mittalypsyä vuodessa. Yksi kerta pitää sisällään kaksi perättäistä lypsä. Ensimmäisellä kerralla neuvoja on mukana lypsässä. Silloin mitataan maitomäärät ja otetaan näytteet.

KÄÄNNÄ

Sisältäpäin lypsettävä 64-paikkainen karuselliasema. 450 kuttua, kaksi lypsäjää, lypsyaika 1 tunti (yläkuva).

Boumatic 52-paikkainen karuselliasema. Keskellä kuvaa olevasta näytöstä lypsäjä tarkkailee karusellista poistuvia vuohia.

Alpine-rotuisia kuttuja. Johtuen korkeasta maitotuotoksesta kutut olivat keskimäärin matalissa kuntoluokissa, vaikka ruokinta vaikutti hyvin suunnitellulta.

Toisella kerralla tuottajat itse mittavat maitomäärän. Tiloilla ei ole omia mittareita, vaan mittarit vuokrataan neuvontajärjestöltä. Meijeri tukee tuotoseurantaa ja neuvontaa. Meijerissä maidosta määritetään utaretulehdusbakteerit ja satunnaisesti mitataan pitoisuudet ja antibiootit.

Tuotosten perusteella lasketaan jalostusindeksejä ja valitaan parhaat kutut ja pukit siemennykseen. Keinosiemennystä käytettiin kaikilla vierailutiloilla. Ensimmäisen siemennyksen tiinehtyvyys on noin 60 prosenttia. Ensikot ja huonompituotoksiset astutetaan pukilla. Ranskassa on hyvin kattava ja kehittynyt jalostusohjelma.

Terveystilanne vaihtelee

Kuttujen sorkat hoidetaan kerran vuodessa. Selvästi oli havaittavissa, ja itsekin olivat sitä mieltä, että useamminkin saisi sorkat leikata. Suomeen verrat-

tuna tautitilanne Ranskassa on paljon huonompi. Heillä esiintyy useita vuohien sairauksia, joita meillä Suomessa ei ole havaittu, esimerkiksi paisetautia ja Q-kuumetta. Vuohen sairastuessa, jos oireiden syy on epävarma, eläinlääkäri ottaa verinäytteen. Käytössä on useita rokotteita. Rokotteilla saadaan suojaa mm. klostridioosia, toksoplasmoosia ja Q-kuumetta vastaan.

Ranskan vierailu oli erittäin antoisa. Saimme paljon tietoa ja näkemystä. Sieltä on hyvä ammentaa kotoisaan tuotantoon. Vuohiasioissa kannattaa olla yhteydessä hankkeen asiantuntijoihin. Vuohitalous elinkeinoksi -hankkeessa selvitetään, kuinka vuohitaloudesta saadaan kilpailukykyinen tuotantovaihtoehto Suomessa. Lisää tietoa hankkeesta löydät osoitteesta www.proagria.fi/vuohitalous-elinkeinoksi

Saanen-rotuisia kilejä. Kileillä ilmanlämpö säätyy automaattisesti. Tavoitelämpö on 16 °C. Sääsema säättää verhoseinä ja tuulettimet.

RANSKAN VUOHITALOUS LUKUINA

- vuohimäärä 1 270 000 kpl
- lypsykuttuja 950 000 kpl
- vuohitiloja 5 500 kpl
- keskituotos 850–900 litraa/ kuttu/vuosi
- maitoa meijeriin 603 milj. litraa
- maidon jatkojalostusta tiloilla 134 milj. litra
- juustoa 120 000 tonnia /vuosi joka on 50 % koko EU:n määrästä
- erilaisia juustoja 45 kpl
- meijereitä 60 kpl
- maidon hinta 703 €/1 000 litraa (2017) luomulisä 180 €/1 000 litraa
- tuotantotuki 18 €/vuohi
- nuorille aloittaville tuottajille 20 000 € aloitustuki + maitotuki, ensimmäisenä vuonna 20 € / 1 000 l ja toisena vuonna 10 € / 1 000 litraa.

Vuohitalous elinkeinoksi

Vuohitalous elinkeinoksi -hanke järjesti Ilmajoen Lammas- ja vuohipäivien yhteydessä Vuohiseminaarin, jonka teemoina olivat terveys, jalostus ja Ranskan vuohitalous.

Teksti **Sanni Virtanen**
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Seminaarin aloitti eläinlääkäri *Eeva Mustonen*, joka kertoi vuohien utare- sekä muista sairauksista. Mustonen käsitteli esityksessään utareen rakennetta, utaretulehdusten kehittymistä, tulehdusten aiheuttajia ja utareongelmiin reagointia. Luennon toisessa osiossa Mustonen kertoi yleisimmistä vuohien sairauksista sekä niiden oireista ja hoidosta.

Päivän toisen luennon aihe oli vuohien jalostus ja keinosiemennys. Luennoitsija oli *Jonna Ukkola*, joka toimii HH Embryo Oy:n nautojen, lampaiden ja vuohien seminologina. Lisäksi Ukkola on perustamassa oman kuttulan, joten hän tekee vuohien jalostustyötä myös käytännössä. Ukkola kertoi jalostustavoitteiden määrittämisestä, vuohien rakenteen arvioimisesta sekä keinosiemennys-

Kuva: Sanni Virtanen

keinoksi -hankkeen Vuohiseminaari Ilmajoella 14.9.2018

kokemuksista niin omalla tilallaan kuin yleisestikin.

Kaie Ahlskog ProAgria Etelä-Suomesta kertoi Vuohitalous elinkeinoksi-hankkeen toteuttamasta suomen-vuohien pukkilinjapäivityksestä ja sen hyödyntämisestä tiloilla. Pukkilinjapäivitys käyttöohjeineen löytyy hankkeen kotisivuilta osoitteesta www.proagria.fi/vuohitalouselinkeinoksi.

Lopuksi kuulumme kokemuksia Ranskan vuohitaloudesta ProAgria Etelä-Pohjanmaan talousasiantuntija *Juha Pennalan* kertomana.

Seminaariin osallistui paikan päällä ja etänä yli kaksikymmentä kuulijaa. Seminaarissa käytiin paljon hyvää keskustelua päivän aihepiireistä ja lisäksi saimme kuulla tilakohtaisia kokemuksia esimerkiksi eri sairauksista.

”Pukkilinjapäivitys käyttöohjeineen löytyy hankkeen kotisivuilta osoitteesta www.proagria.fi/vuohitalouselinkeinoksi.”

Lue lisää suomenvuohen pukkilinoista sivulta 46!

Kuva: Maija Saario

Kuvassa *Johanna Mäntyharju, Milla Alanco-Ollqvist, Sari Morri, Sanni Virtanen, Juha Pennala ja Sanni Rintamäki*

VUOHITALOUS ELINKEINOKSI -HANKEKUULUMISET

Hankkeessa on nyt edetty puoliväliin, paljon on tehty ja hurjan paljon on vielä tehtävää! Ensimmäiset pilottitiläkäynnit on toteutettu, ja osittain jo toisetkin. Jokaisen pilottitilan kanssa keskitytään tiettyihin hankkeen osa-alueisiin, joita ovat ruokinta, jalostus, tuotosseuranta, maidon laatu ja talous. Pilottitilojen kanssa esimerkiksi kehitetään vuohien ruokinnasuunnittelu-exceliä eli VuoRua, tarkkaillaan koon ja rakenteen vaikutusta maitotuotokseen, kehitetään toimivia mittalypsykäytäntöjä sekä paneudutaan kilien hoitoon. Lisätukena hankkeen eteenpäin viemisessä toimii aktiivinen ohjausryhmä, jolta saamme hyviä kehitysideoita ja apua solmutilanteissa.

Asiantuntijamme kävivät keskikesällä hakemassa tietoa Ranskan vuohitaloudesta, josta on erillinen juttu tässä lehdessä. Loka-marraskuun vaihteessa teimme 13 osallistujan tuottajamatkan Latviaan. Vierailukohteina on tilakohteiden lisäksi muun muassa paikallinen maatalouden laskentakeskus, keinosiemennysasema ja maitolaboratorio.

Matkojen, pukkilinjapäivityksen ja Lammas- ja vuohipäivien jälkeen hengähdämme hetken, mutta talven ajalle on hankkeessa suunnitteilla taas paljon uutta! Pidäthän silmällä hankkeen kotisivuja! Nopeimmin hankkeen tiedotus toimii sähköpostilistan avulla – jos haluat listalle, otathan yhteyttä sanni.virtanen@proagria.fi.

www.proagria.fi/vuohitalouselinkeinoksi

Vuoristoa, juustoa ja tuotosseuranta – NORJAN VUOHITALOUS

Monille turisteille tulee Norjassa käydessä tutuksi kauniissa maisemissa laiduntavat lampaat. Lampaiden lähetyvillä saattaa nähdä lauman vuohia. Muihin Pohjoismaihin verrattuna Norjassa on vuohia ylivoimaisesti eniten.

Teksti ja kuvat **Saila Ruuhinen**

Siinä missä lampaat elävät Norjassa monesti keväästä syksyyn vuoristossa, vuohet otetaan vähintään kerran päivässä sisälle lypsyä varten. Norjassa ei ole harvinaista, että vuohitilallisilla on vuoristossa erikseen kesämaatila, missä vuohien lypsy tapahtuu kesän ajan. Tilallisista yli kolmanneksella on tällainen toinen maatila. Norjalaisten vuohien kesä saattaa siis muistuttaa itävaltalaisen alppilehmien kesää.

Kesä vuohien kanssa vuoristossa

Vietin kesällä 2017 kaksi kuukautta yhdellä Norjan suurimmista vuohitiloista. Työskentely oli osa agrologiopintojeni harjoittelua. Tilalla oli lypsissä tuolloin noin 200 kuttua. Maatalouden rakennemuutoksen myötä Norjassa vuohitilojen keskimääräinen koko kasvaa vauhdilla. Tällä hetkellä tiloilla on lypsyvuohia keskimäärin 120. Keskimääräinen peltopinta-ala maatilaa kohden on puolestaan vain 24,5 hehtaaria. Norjalaiset eivät puhu pelloistaan hehtaareissa vaan deka-reissa (daa). Yksi hehtaari vastaa kymmentä dekaria.

Vuohitalouden keskittymät ovat Etelä-Norjan länsiossa (Vestlandet), Opplandin lääni sekä pohjoisessa Tromssan lääni. Harjoittelutilani sijaitti Gudbrandsdalenin laaksossa, Opplandin läänissä noin 250 kilometriä Oslost pohjoiseen. Skåbun kylä on Pohjois-Euroopan korkein asuttu kylä: 870 metriä merenpinnasta ja

”Norjassa tiloilla on lypsyvuohia keskimäärin 120.”

kahden kansallispuiston, Jotunheimenin ja Rondanen välissä. Vuohet laidunsivat kesällä pääosin vapaana vuorilla ja niiden seurantaan käytettiin koiratutkua.

Koiratutkan lisäksi paikalliset maanviljelijät olivat kehittäneet eläinten seurantaan BeiteSnap-nimisen puhelinsovelluksen. Se julkaistiin kesäkuussa 2017. BeiteSnapin tarkoituksena on nopeuttaa ja parantaa tiedonkulkua laiduntavien eläinten voinnista niiden omistajille. Ideana on, että ohikulkija, esimerkiksi retkeilijä, ottaa kuvan eläimestä. Eläin määritellään havaituksi, loukkaantuneeksi tai kuolleeksi. Omistaja saa automaattisesti tiedon eläinlajista, sen sijainnista ja mahdollisesta ongelmasta. Tieto eläimen omistajuudesta perustuu eläimen sijainnista määriteltävään laidunalueeseen.

Suomeen verrattuna vapaana laiduntamisen lisäksi erikoista oli kuttulan kokolattiaritilät. Norjassa on yleistä, että lampaat ja vuohet elävät muovisen tai metallisen ritilän päällä. Kaikilla seuduilla viljanviljely ei ole mahdollista

ja kuivikkeiden saatavuus voi olla haastavaa, minkä takia ritilälattiat ovat käytännöllisempi vaihtoehto. Erikoista oli myös, että lypsyvuohilla oli käytössään neljä väkirehukioskia. Kioski tunnistaa eläimen elektronisesta korvamerkistä tai pannasta. Kuttu saa väkirehua lypsämänsä määrän mukaan. Lypsyasemalla oli käytössä houkutusrehu. Lypsy tapahtui GEA:n 14-paikkaisella lypsyasemalla.

Gudbrandsdalenin laaksosta on koitoisin norjalaisten kansallinen ylpeys, ruskeajuusto. Tämä Gudbrandsdalsost-nimellä tunnettu juusto on tehty vuohen- ja lehmänmaidosta sekä herasta. Juusto on väriltään ruskeaa ja maultaan makeaa. Koostumus tuo mieleeni muovailuvahan. Kyseistä juustoa myydään myös Suomessa ja se tunnetaan paremmin nimellä mesjuusto tai herajuusto. Gudbrandsdalenin juuston valmistaa norjalainen meijeri TINE SA. Harjoittelutilani maidot menivät kyseiselle meijerille ja punainen juustopaketti oli tuttu näky perheen ruokapöydässä.

TINE SA maidon jalostajana

TINE SA on Norjan suurin maidon jatkojalostaja, jonka tuottajaosuuskuntaan kuuluu yli 11 000 norjalaista lehmän- ja vuohenmaidontuottajaa. Meijeri vastaanottaa vuohenmaitoa vuosittain noin 20 miljoonaa litraa ja lehmänmaitoa 1,41 miljardia litraa. Norjassa pienmeijereillä jalostettu vuohenmaidon määrä on puolestaan noin 1,2 miljoonaa litraa vuosittain.

Norjassa on lypsyvuohia noin 33 000 yhteensä 280 tilalla. Lypsyvuohitilojen määrä on pudonnut 15 vuodessa peräti 55 prosenttia, mutta tuotetun maidon kokonaismäärä on pysynyt samana. Lihantuotantoon kasvatettavia vuohia on 7 000 yhteensä 720 tilalla eli pieniä katraita löytyy paljon. Pukkeja ja kilejä on yhteensä noin 23 000.

Yleisimmin tilat ovat ajoittaneet poikimakauden tammikuulle (31 %) ja helmikuulle (24 %). Harjoittelutilallani poikimakausi oli ajoitettu joulutammikuulle ja marraskuun eläimet olivat ummessa. Umpikauden takia TINE vastaanottaa vain 11 % vuositaisesta maitomäärästä marras-tammikuun aikana. Maidosta yli puolet (59 %) vastaanotetaan huhtikuun ja elokuun välisenä aikana. TINE pyrkii tasaamaan maitomäärien kuukausittaista vaihtelua hinnoittelulla.

Norjassa keskituotos on 676 kg vuohta kohti. Rasvaprosentti on keskimäärin 4,33, valkuaisprosentti 3,23 ja laktoosiprosentti 4,4. Edellä luetellut luvut lasketaan meijerillä yhteen ja saatua lukua käytetään yhtenä maidon hinnoitteluperusteena. Muita maidon hintaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa bakteerimäärä ja tukialue. Syyskuussa 2018 maidon perushinta oli 4,49 NOK/litra (0,45 €), mihin lasketaan päälle vielä muun muassa edellä mainittuja lisiä parista sentistä noin 20:een senttiin.

Tuotosseuranta ja jalostus

Vuohien tuotosseurannasta vastaa TINE. Tuotosseurantaan kuuluvia tiloja on 271, mikä on lähes 97 prosenttia tilojen kokonaismäärästä. TINellä

koelypsy täytyy tehdä vähintään viisi kertaa laktaatiokauden aikana. Näytteellinen koelypsy otetaan puolestaan vähintään kolme kertaa laktaatiokauden aikana. Hyvän utareterveyden ylläpitämiseksi TINE suosittelee kolmen sijaan viittä näytteenottoa laktaatiokauden aikana. Maitonäytteenottoa analysoidaan rasva-, valkuais- ja laktoosiprosentti, solut sekä vapaat rasvahapot. Myös urea analysoidaan, mutta sitä ei käytetä arvioinnissa, koska mittareita ei vielä ole kalibroitu vuohenmaidolle. Tuotosseurantaan kuuluminen maksaa viljelijälle vuodessa 1 500 NOK (158 €).

Vuohien jalostuksesta tuotosseurantatietojen pohjalta vastaa Norsk Sau og Geit eli Norjan lammas- ja vuohikasvattajien yhdistys. NSG:llä on yli 11 000 jäsentä. NSG:llä on oma keinosiemennysasema maan kaakkoisosassa. Pukkien rotuina ovat norjanmaitovuohi, norjanrannikkovuohi, ranskalainen alpine, boer, mohairvuohi ja kašmirvuohi. Pukkivalikoidussa on paljon norjanmaitovuohen ja ranskalaisen alpinen risteytyksiä. Kuvissa olevat kutut ovat juuri tällaisia risteytyksiä.

Lähteet:

Sähköpostiviesti: Helga Kvamsås, spesialrådgiver/TINE SA
Internet-sivut: NSG ja BeiteSnap

”Norjassa keskituotos on 676 kg vuohta kohti.”

Suomen Vuohiyhdistys ry

Perustettu

23.04.1979

www.suomenvuohiyhdistys.fi
suomenvuohiyhdistys@gmail.com

HALLITUS

Puheenjohtaja

Riitta Saloniemi, Laitila
040 557 3544, rj.saloniemi@lailanet.fi

Varapuheenjohtaja

Jonna Ukkola, Loppa
040 757 3757,
jonna.ukkola@outlook.com

Sihteeri, rahastonhoitaja, jäsenrekisteri, nettivastaava

Susanna Kujala, Panielia
050 339 1834,
susanna.kujala1@gmail.com

Muut hallituksen jäsenet

Milla Alanco, Pro Agria Etelä-Pohjanmaa
040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi

Jaakko Niemi, Kurikka
044 564 8522, jaska@vatajanranta.net

Erkki Väisänen, Keikyä, MTK:n edustaja
0400 722 027, ervaian@gmail.com

Miina Huittinen, Punkalaidun
050 554 1110, miina_huittinen.yahoo.co.uk

Markus Koivisto, Kihniö
050 463 5354, koiviston.tila@hotmail.com

Jäsenmaksu vuodelle 2018

1. Jäsenmaksu 35 euroa/vuosi. Sisältää kaksi Lammas & vuohi -lehden vuohiteemanumeroa ja pääsyn Facebookin jäsensivuille.
2. Jäsenmaksu 20 euroa/vuosi. Sisältää pääsyn Facebookin jäsensivuille.
3. Mikäli haluat päivittää jäsenmaksusi 20 eurosta lehden sisältävään vaihtoehtoon, maksa Vuohiyhdistyksen tilille 15 euroa.

Tilinumero FI77 5144 0820 0108 70

Laittakaa viestikenttään:

”jäsenmaksu 2018 ja omat tietosi”

(nimi, osoite, s.posti, puhno)

Muista laittaa sähköpostia jäsenihteerille jossa ilmoitat jäsenyytesi ja omat tietosi; susanna.kujala1@gmail.com

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdyssiteenä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitaloustuotteiden käyttöä ja tunnettuutta. Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja vuohitaloustuotteista kiinnostuneet harrastajat ja ammattilaiset.

Suomenvuohen pukkilinjojen käyttö

Alkuperäisrotuna suomenvuohet ovat osa kansallista geeniperintöämme. Rodun säilyttäminen ja geneettisen vaihtelun ylläpitäminen on erityisen tärkeää. Jotta geneettistä vaihtelua saadaan ylläpidettyä, on populaation lisääminen tärkeää tehdä riittävän suuresta määrästä erisukuisia vanhempia.

Kaie Ahlskog, ProAgria Etelä-Suomi
Silja Alamikkotervo, HY

Mitä pukkilinjat ovat?

Eläimet jaotellaan sukulinjoihin esi-isiensä perusteella.

- Linjaselvityksen aikana vuohille on haettu polveutumiskirjastoista sukutiedot
- Kilin sukulinja määräytyy isän perusteella. Esimerkiksi, jos kilin isän nimen tai numeron edessä on numero (1.), merkitään sama numero kilin nimen eteen. Kukin syntynyt kili kuuluu aina saman linjaan isänsä kanssa

Jalostuksessa käytetään nimenomaan isälinjoja, koska astuvia uroksia on aina lukumääräisesti vähemmän kuin naaraista ja ne ovat siten helpompia hallita suuressa mitta-kaavassa. Y-kromosomi sisältöineen periytyy vain isältä pojalle, ei siis lainkaan naaraiden kautta. Tämän takia perintömateriaalia hukataan aina, jos joku isä esiintyy sukutauluissa ainoastaan tyttäriensä kautta.

2015 perustettiin ja päivitettiin suomenvuohen pukkilinjat ensimmäistä kertaa Vuohirekisteri-hankkeen puitteissa.

PUKKILINJAT 2015

- Elossa 13 linjaa: 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,15,16
- Kuolleet linjat 12,13,14,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35
- 35. linja oli vuonna 2015 viimeinen linja

Vuonna 2018 pukkilinjat päivitettiin uudestaan Etelä-Pohjanmaan Vuohitalous elinkeinoksi -hankkeessa. Joidenkin pukkien sukuihin löydettiin lisää tietoja, ja lisäksi perustettiin luetteloon uusia linjoja numerosta 35. eteenpäin. Tällä hetkellä 11 tilalla on käytössä siitospukkeja, joiden sukutiedot ovat sen verran puutteellisia, että niitä ei saa yhdistettyä mihinkään olemassa olevaan linjaan eikä niille voi myöskään perustaa uutta linjaa.

PUKKILINJAT 25.09.2018

- Elossa 15 linjaa: 1; 2; 3,4,5,6, 7,8, 9,10,11, 14,39,40,42
- Kuolleet linjat 12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35,38,41
- 11 pukkia, joita ei ole saatu yhdistettyä mihinkään linjaan

Kuinka hyödyntää pukkilinjoja jalostuksessa?

Yksi hyvä tapa isälinjojen hyödyntämiseen jalostuksessa on valita astujapukki aina seuraavasta linjasta kuin mitä astuttava kuttu on. Esimerkiksi 1-linjan kutulle valittaisiin astujapukiksi 2-linjan pukki, jolloin myös syntyvien kilien sukulinjaksi tulee 2. Linjoja edetään järjestyksessä niin kauan, että kaikki elossa olevat isälinjat on käyty läpi, minkä jälkeen palataan käyttämään taas ensimmäistä linjaa: esimerkiksi 1 -> 2 -> 3 -> 4 -> 5 -> 1-> 2 -> jne. Mikäli seuraavaa linjaa ei ole mahdollista käyttää, käytetään sitä seuraavaa.

Esimerkiksi kutun ollessa linjasta 1, on sen suosituspukki linjaa 2. Jos tilalla ei kuitenkaan ole mahdollista käyttää 2-linjan pukkia, on seuraavana suosituksena käyttää 3-linjan pukkia. Kovin suuret hyppäykset isälinjojen käytössä eivät kuitenkaan ole suositeltavia.

Toinen vaihtoehto hyödyntää isälinjoja on käyttää jalostukseen pukkeja sellaisista isälinjoista, joista niitä on elossa vain vähän. Myös tällä tavalla voidaan varmistaa isälinjojen säilyminen ja rodun pysyminen niin monimuotoisena kuin mahdollista. Tarvittaessa voidaan käyttää pukkia astumaan myös saman sukulinjan kuttuja, mutta erityisesti silloin on muistettava tarkistaa, että kutun ja pukin lähisuvussa (vanhemmat ja isovanhemmat) ei ole samoja eläimiä. Mikäli kuitenkin paritetaan eläimiä, joiden lähisuvusta löytyy yksi sama eläin, on seuraavassa sukupolvessa käytettävä täysin eri sukuisia eläimiä. Jos omia pukkeja jätetään siitokseen omalle tilalle, on muistettava seurata, että astutettava kuttu ei ole emän puolelta liian läheistä sukua astujapukille.

Isälinjat ovat kuitenkin erittäin haavoittuvia, sillä linjan säilyminen on usein vain muutaman yksilön varassa. Pukkilinjojen avulla jalostuksessa voidaan helpommin ottaa huomioon suomenvuohen perimän pysyminen mahdollisimman monipuolisena.

TYÖKALUJA JALOSTUKSEEN

- WebVuohi – sukupuurekisteri
- Pukkilinjat – varapukit kaikista linjoista!
- <https://etela-pohjanmaa.proagria.fi/hankkeet/vuohitalous-elinkeinoksi-9559>
- Pukkilinjojen päivitykset ja valvonta
- Jalostussuunnittelu ja jalostusvalinnat: tuotosseuranta ja tilakohtainen valinta
- Vuohiyhdistys ja ProAgrian yhteistyö, Luke

Kili tai karitsa hautuu suussa sulavaksi öljyn ja viinin kera

Lomamatkalla Kreikan Kreetalla satuimme pieneen ravintolaan syrjäisellä rannalla. Ruokalistan erikoisuus, oliiviöljyssä ja valkoviinissä haudutettu vuohi, oli itsestään selvä valinta. Eikä se pieleen mennyt, päinvastoin.

Resepti ja kuvat
Terhi Torikka ja Eila Pennanen

Yksinkertaisen annoksen lihat hupenivat niin aikuisten kuin lastenkin suihin nopeasti, peruna maistui vasta lihojen loputtua.

Tarjoilija kertoi kaiken vuohen olevan paikallista, itse asiassa ravintolan omasta katraasta. Kyselin, joudutaanko eläimiä kuljettamaan pitkällekin teurastettavaksi. Tarjoilija katsoi hieman kummeksuen, ja vastasi yleensä ”ei tosiaankaan, ne teurastetaan tuolla takana”, osoittaen varastorakennuksen suuntaan. Ilmeisesti tässäkin lakipykälät, tai ainakin niiden toteutus käytännössä, eroavat jonkin verran EU-maiden välillä..

Hyvää vuohi oli silti. Suomessa testasimme saman reseptin karitsalla, ja hienosti toimi sekin.

Kiliä (tai karitsaa) öljyssä & viinissä

- 1,5 kg** lihaa paloina (esim. lapa tai potka sopii hyvin)
- 2 dl** oliiviöljyä
- 3** valkosipulin kynttä hienonnettuina
- 2-4** sitruunan mehu
- 2 dl** valkoviiniä
- suolaa**
- oreganoa**
- laakerinlehti**

Mausta liha suolalla. Kuumenna oliiviöljy ja lisää liha ruskistumaan. Lisää valkosipuli ja valkoviini. Odota 1-2 minuttia ja lisää oregano, laakerinlehti, sitruunamehu ja vettä niin, että liha peittyy.

Laita uuniin noin 120 asteeseen vähintään runsaaksi tunniksi, tai kunnes liha on aivan pehmeää. Kreetalainen tarjoilija kertoi, että heillä viiniä lisätään liemeen vielä noin 20 minuuttia ennen lihan ottamista uunista, jotta viinin maku liemessä vahvistuu.

Tarjoile esimerkiksi keitettyjen perunoiden tai lohkoperunoiden kanssa.

Suomen Lammasyhdistys ja lehden toimitus
kiittävät kuluneesta vuodesta ja
toivottavat jäsenilleen ja
Lammas & vuohi -lehden lukijoille

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Lammas & vuohi PALVELUKORTTI

- ☐ **varsinainen jäsen** (sis. lehden) 79 €/vuosi ☐ 2 erässä maksettuna 2x45 €
- ☐ **opiskelija- tai eläkeläisjäsen** (sis. lehden) 50 €/vuosi
- ☐ **perhejäsen** (ei lehteä) 30 €/vuosi
- ☐ **lehtijäsen** 79 €/vuosi
- ☐ **kannattajajäsen – henkilö** (ei lehteä) 30 €/vuosi
- ☐ **yritys tai yhteisö** (sis. lehden) 300 €/vuosi
- ☐ **osoitteen muutos**
- ☐ **lehden tilauksen peruutus**

Lammas & vuohi lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

Etu- ja sukunimi

Osoite

Vanha osoite (jos muuttanut)

Allekirjoitus

Puhelinnumero

Sähköposti

Tilaa
**Lammas
& vuohi**
joululahjaksi

Suomen Lammasyhdistys

Ahmoontie 26

03400 Vihti

Päätoimittaja: Marjo Simpanen, puh. 044 973 7000, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri: Terhi Torikka, puh. 040 752 6363, terhi.torikka@gmail.com

Vuohiasiat: Milla Alanco-Ollqvist, puh. 040 706 0558, milla.alanco-ollqvist@proagria.fi

Toimituksen osoite: Terhi Torikka, Kuutostie 470, 59130 Koitsanlahti

Ilmoitukset: Eila Pennanen, puh. 044 236 9902, ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat: marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Hinnat voimassa
31.12.2019 asti.

Kuva: Sijja Alamikotervo